WATER-SCHAPSPEIL 2022

Trends en ontwikkelingen
in het regionale waterbeheer

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

COLOFON

UITGAVE
Unie van Waterschappen
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
www.unievanwaterschappen.nl

DRUKWERKPRODUCTIE
Opmeer bv, Den Haag

BRONVERMELDING
Unie van Waterschappen, WAVES, ABF Research

VOORWOORD

WATER LEEFT!

De afgelopen zomers hebben laten zien hoe belangrijk water is. Na de zomer van 2021 met vooral in Zuid-Limburg extreme wateroverlast gaat 2022 de boeken in als een uitzonderlijk droog jaar. Water en watermanagement zijn steeds vaker in het nieuws. Duidelijk is dat het afvoeren van water belangrijk is en blijft, maar dat de manier waarop dat gebeurt niet hetzelfde kan blijven. Ook het besef dat in ons lage, ogenschijnlijk altijd waterrijke Nederland de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend is, dringt steeds breder door.

Naast het vraagstuk van de hoeveelheid water speelt ook het belang van de kwaliteit van water. Gezond water is niet alleen prettig voor recreatie maar vooral belangrijk voor een gezonde leefomgeving voor mensen en dieren. Ook gezond water is in onze dichtbevolkte delta geen vanzelfsprekendheid, maar vraagt permanente aandacht en inspanning.

Deze ontwikkelingen zijn voor de waterschappen niet nieuw: zij zijn immers al eeuwen bezig met de zorg voor droge voeten, voldoende water en schoon water. Nieuw is de snelheid en heftigheid waarmee weersveranderingen en daarmee de aan- en afvoer van water variëren. Het gevolg hiervan en dus ook nieuw is de veel bredere maatschappelijke belangstelling voor water. Dat is goed, want het beheer van water gaat ons allen aan. Zeker in een dichtbevolkt land als het onze, waar we met de ruimte moeten woekeren en vele functies op een klein gebied naast elkaar willen faciliteren. Steeds duidelijker wordt dat in de ruimtelijke ordening water, naast bodem, leidend moet zijn om op lange termijn duurzaam al die functies uit te kunnen oefenen. Daarbij spelen de waterschappen een belangrijke rol. Dat doen ze zeker niet alleen. Samen met het Rijk, provincies, gemeenten, natuurorganisaties en inwoners en bedrijven hebben de waterschappen een belangrijke taak. Het belang om dit ook echt samen te doen wordt steeds groter.

Als waterschappen willen we graag laten zien hoe we werken aan veilig, voldoende en schoon water. Met deze publicatie doen we dat, en bieden we inzicht op welke wijze we bijdragen aan de verschillende maatschappelijke uitdagingen. Laat je inspireren!

Rogier van der Sande
Voorzitter Unie van Waterschappen

INHOUDSOPGAVE

3 VOORWOORD

7 INLEIDING

8 LEESWIJZER

9 DEEL 1 DE BIJDRAGE VAN DE WATERSCHAPPEN AAN MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

11 Omgaan met klimaatverandering
13 Ruimtelijke ordening
16 Een duurzame samenleving
18 Samen werken aan complexe maatschappelijke opgaven
19 Waterschappen en de samenleving

22 DEEL 2 HET WATERSCHAPSWERK

25 Waterveiligheid
31 Voldoende water
37 Schoon water
43 Gezuiverd water
49 Klimaatverandering
55 Circulaire economie
59 Crisisbeheersing
63 Dienstverlening
69 Waterschapsfinanciën

78 NAWOORD: DUIK DIEPER!

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

LEGENDA

1. Waterschap Aa en Maas
2. Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
3. Waterschap Brabantse Delta
4. Waterschap De Dommel
5. Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
6. Hoogheemraadschap van Delfland
7. Waterschap Drents Overijsselse Delta
8. Wetterskip Fryslân
9. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
10. Waterschap Hollandse Delta
11. Waterschap Hunze en Aa's
12. Waterschap Limburg
13. Waterschap Noorderzijlvest
14. Waterschap Rijn en IJssel
15. Hoogheemraadschap van Rijnland
16. Waterschap Rivierenland
17. Waterschap Scheldestromen
18. Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
19. Waterschap Vallei en Veluwe
20. Waterschap Vechtstromen
21. Waterschap Zuiderzeeland

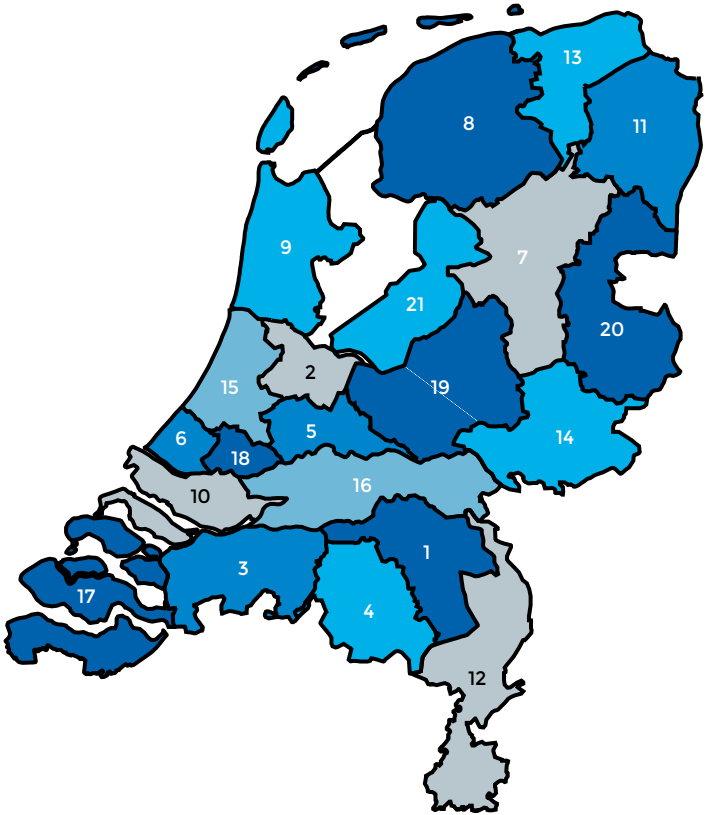

INLEIDING

Waterschapspeil 2022 is de achtste landelijke rapportage over trends en ontwikkelingen in het werk van de 21 waterschappen aan het regionale waterbeheer. Zij doen hierin elke twee jaar op transparante wijze gezamenlijk verslag van de resultaten die zij hebben behaald. Deze editie gaat met name in op de periode 2019-2021. Ook geeft deze publicatie inzicht in de manier waarop de waterschappen bijdragen aan de brede maatschappelijke uitdagingen waar Nederland de komende jaren voor staat. Water biedt bij veel van die uitdagingen de randvoorwaarden of kansen om tot goede oplossingen te komen.

Inzicht in het waterschapswerk

Waterschapspeil is ontstaan vanuit de wens van waterschappen om transparant te zijn over hun werkzaamheden en de financiën die daarmee zijn gemoeid. Met deze rapportage geven ze inzicht in de stand van zaken van het waterschapswerk, zodat iedereen – politici, bestuurders, toezichthouders, samenwerkingspartners, media en belastingbetalers – hiervan kennis kan nemen. De prestaties van de waterschappen over 2021 (peildatum 31 december) vormen de basis van Waterschapspeil 2022. Waar mogelijk zijn vergelijkingen gemaakt met de gegevens uit eerdere peiljaren, vooral met het peiljaar van de vorige rapportage, 2019.

LEESWIJZER

Het eerste deel van deze publicatie geeft inzicht in de bijdrage van de waterschappen aan actuele maatschappelijke thema's. Deel 2 geeft een gedetailleerd beeld van de stand van zaken van het waterschapswerk.

DEEL 1

DE BIJDRAGE VAN DE WATERSCHAPPEN AAN MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

De waterschappen hebben in toenemende mate te maken met ontwikkelingen in de wereld, in Europa en in Nederland. Hoewel zij niet altijd rechtstreeks invloed hebben op deze ontwikkelingen, moeten zij hier wel mee omgaan. Bovendien zetten zij hun kennis en expertise in om hun waterschapsgebied ook voor toekomstige generaties te behouden als prettige leefomgeving om te wonen, werken en recreëren.

Water heeft een leidende rol bij bijna alles wat we doen in onze Nederlandse delta. Het is zowel een randvoorwaarde voor de verschillende functies die we in ons landschap wensen, als een kans voor een duurzame inrichting van onze omgeving. Te veel water levert gevaren op, maar van watertekorten hebben we de laatste jaren ook steeds meer last. Water kan de kwaliteit van de leefomgeving versterken, bijvoorbeeld via natuur of recreatie-mogelijkheden. Water, als ordenend principe voor de inrichting van Nederland, biedt een startpunt voor oplossingen.

Het werk van de waterschappen aan veilige dijken en voldoende en schoon water helpt de leefomgeving op kleine schaal te verbeteren, maar draagt ook op grotere schaal bij. Op nationaal niveau speelt water(beheer) een belangrijke verbindende rol, onder meer doordat water en bodem sturend zijn bij ruimtelijke planvorming, zoals benoemd in het Coalitieakkoord 2021-2025 (van kabinet-Rutte IV). En ook bij het behalen van de Europese Green Deal en een aantal duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN leveren de waterschappen belangrijke bijdragen.

Wat is de bijdrage van het werk van de waterschappen aan de maatschappelijke uitdagingen die er momenteel in ons land zijn? Dat staat beschreven in dit deel van Waterschapspeil 2022. Aan bod komen:

- Omgaan met klimaatverandering
- Ruimtelijke ordening
- Een duurzame samenleving
- Samen werken aan complexe maatschappelijke opgaven
- Waterschappen en de samenleving

OMGAAN MET KLIMAATVERANDERING

Het klimaat verandert. Recente rapportages van het internationale IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) en het Nederlandse KNMI geven ons inzicht in de grote gevolgen van deze verandering, nu en in de toekomst. Nederland krijgt te maken met steeds hogere temperaturen, grotere kans op droge periodes en tegelijkertijd hevigere regenbuien. Dat leidt tot een stijgende zeespiegel, hogere waterstanden in rivieren en sloten, of juist lagere (grond)waterstanden. De waterschappen richten het watersysteem zo veel mogelijk klimaatbestendig in om met deze extremen om te gaan.

Te veel of te weinig water

Het veranderende klimaat levert risico's op voor onze veiligheid, gezondheid, milieu en economie. De afgelopen jaren hebben we de effecten daarvan al ondervonden. Zoals de extreme regenval die leidde tot overstromingen in Limburg in de zomer van 2021. En de zeer droge zomers van 2018, 2019, 2020 en 2022. Dergelijke weers-extremen gaan steeds vaker voorkomen.

De potentiële schade van klimaatverandering is enorm. Als we niets doen, kan de schade oplopen tot € 174 miljard euro in de periode tot 2050 (bron: Klimaatschadeschatter). Voldoende aanvoer van water in tijden van droogte is van groot belang voor landbouw en natuur, maar ook voor de scheepvaart en voor het tegengaan van verzilting en verdere bodemdaling, terwijl plotseling hoog water juist kan leiden tot overstromingen en wateroverlast. Nederland moet zich aan de klimaatverandering aanpassen om die schade zo veel mogelijk te voorkomen. Waterschappen, gemeenten, provincies en het Rijk werken hier samen aan, binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

In 2019 verscheen de eindrapportage van de Beleidstafel Droogte. Daarin staan 46 adviezen om meer rekening te houden met de beschikbaarheid van zoetwater en beter voorbereid te zijn op droge zomers. De aanbevelingen zijn deels in uitvoering en deels al geïmplementeerd. Ook in het Deltaplan Zoetwater zijn projecten en activiteiten vastgelegd die Nederland weerbaarder maken tegen een zoetwatertekort. Bovendien zijn nieuwe inzichten rondom de klimaatverandering ook meegenomen in de nieuwe (veiligheids)normering die vanaf 2017 geldt voor primaire waterkeringen.

Naar aanleiding van de overstromingen in Limburg in 2021 is de Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater ingericht. Het doel daarvan is om te leren van de situatie in Limburg, en om in de toekomst beter voorbereid te zijn op periodes van extreme neerslag in Nederland. Die neerslag kan immers overal in Nederland vallen en zal door klimaatverandering ook vaker voorkomen. De eerste adviezen van de Beleidstafel zijn in maart 2022 gepresenteerd, de eindrapportage verschijnt eind 2022.

Waterschappen houden rekening met de voorspelde klimaatverandering bij de uitvoering van hun werkzaamheden aan veilig, voldoende en schoon water. Ze zorgen ervoor dat de projecten die ze uitvoeren 'klimaatbestendig' zijn. Door water zo veel mogelijk vast te houden kan de afvoer door piekbuien worden gedempt en ontstaan reservoirs die bij droogte zorgen voor voldoende zoet water. De waterschappen werken aan bergingsmogelijkheden in het watersysteem, adviseren medeoverheden over waterberging bij de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke plannen, en faciliteren inwoners en bedrijven om zélf actie te ondernemen. Denk hierbij aan het toepassen van waterdoorlatende bestrating van achtertuinen en straten, het gebruik van regentonnen of het aanleggen van groene daken. Tegelijkertijd is duidelijk dat niet alles maakbaar is: op enig moment wordt de grens bereikt en kunnen niet alle gevolgen van klimaatverandering altijd op elke plek worden opgevangen. Dat kan betekenen dat sommige gebieden zullen verzilten, of dat wateroverlast optreedt.

RUIMTELIJKE ORDENING

Verschillende ontwikkelingen hebben de komende jaren invloed op de inrichting van ons land, zoals de grote woningbouwopgave, de stikstofcrisis, de transitie in de landbouw, de energietransitie en klimaatverandering. Water en bodem zijn sturend bij deze ruimtelijke planvorming, zoals ook is vastgelegd in het Coalitie-akkoord 2021-2025. De beschikbaarheid en kwaliteit van water en bodem zijn dus het uitgangspunt om passende functies slim te combineren.

Water en bodem als ordenend principe

Het traditionele adagium '(water)peil volgt functie' is niet altijd meer houdbaar als het gaat om de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Om het gewenste peil mogelijk te maken, zijn namelijk steeds meer kunstgrepen nodig. Daarmee hangt samen dat in een groot deel van Nederland bodemdaling optreedt. Zowel water als bodem is voor veel functies zo belangrijk, dat ze een centrale rol vragen in de plan- en ontwerpfase van gebieden. Door de mogelijkheden die het water- en het bodemsysteem bieden als uitgangspunt te nemen, kan per gebied de juiste mix van functies gekozen worden. Zo worden verdere maatschappelijke kosten door verkeerde keuzes vermeden en komen we tot een functionele en leefbare inrichting van de omgeving.

Rekening houden met klimaat en stikstof

Volgens de Nationale Omgevingsvisie richt Nederland zich op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting in 2050. Dat betekent dat er voldoende ruimte moet blijven voor toekomstige waterveiligheidsmaatregelen en dat er maatregelen getroffen moeten worden voor klimaatadaptatie. Voorbeelden van die maatregelen zijn het versterken van waterkeringen, het vergroten van de afvoer- en bergingscapaciteit van het watersysteem en het vasthouden van water en het verhogen van waterstanden om droogte tegen te gaan. Om echt impact te kunnen maken is samenwerking nodig binnen een integrale aanpak. Daarom moet klimaatadaptatie onderdeel worden van andere maatschappelijke opgaven zoals de woningbouw, energietransitie, duurzame landbouw en het herstel van biodiversiteit.

Onderdeel van de Omgevingsvisie is het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Dit programma geeft invulling aan wettelijk verplichte doelstellingen op het gebied van stikstof, natuur, klimaat en water. De maatregelen die hiervoor genomen moeten worden zullen grote invloed hebben op de inrichting van het landelijk gebied. Daarnaast zijn de waterschappen betrokken bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Daarmee zorgen

ze samen met de landbouwsector en andere partijen voor een goede waterkwaliteit- en kwantiteit en dragen ze bij aan een economisch sterke en duurzame landbouw.

Inrichten samen met partners

Vanwege de belangrijke rol van water in de ruimtelijke ordening worden waterschappen graag al vroeg in het ontwerpproces betrokken bij ruimtelijke plannen. Een duidelijk beeld van de kansen en risico's van water in een gebied helpt om te komen tot een leefomgeving van goede kwaliteit.

Om het waterbelang bij ruimtelijke ontwikkelingen expliciet en op evenwichtige wijze mee te wegen moeten de planvormers (gemeenten en provincies) een Watertoets uitvoeren. Daarmee brengen de waterschappen in een zo vroeg mogelijk stadium advies uit over alle waterhuishoudkundige aspecten, zoals de waterveiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit, verzilting en verdroging. Naarmate de druk op de ruimte groter wordt en de klimaatverandering heviger, neemt het belang van een zorgvuldige uitvoering van de Watertoets toe. Naar aanleiding van het Coalitieakkoord 2022-2025 krijgt de Watertoets een dwingender karakter. Op verzoek van de Tweede Kamer geven de waterschappen jaarlijks inzicht in hoe de Watertoets in de praktijk functioneert.

Natuur en biodiversiteit

Een goede waterkwaliteit is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde leefomgeving. Op Europees niveau is daarom de Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld, met als doel dat in 2027 al het de oppervlakte- en grondwater in Europa schoon en gezond is. De KRW gaat over alle aspecten van waterkwaliteit: ecologie (goede omstandigheden voor planten en dieren), chemie (schadelijke stoffen in het water) en de beschikbaarheid en geschiktheid van grondwater voor drinkwaterwinning. In Nederland is al vooruitgang geboekt met het behalen van deze doelen, maar zal de komende jaren nog meer veranderen om de kwaliteit verder te verbeteren. Er moet bijvoorbeeld zo veel mogelijk worden voorkomen dat nutriënten, zware metalen en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht komen.

De biodiversiteit gaat snel achteruit. Het verbeteren van de biodiversiteit gaat voor veel waterschappen samen met het uitvoeren van hun wettelijke taken. Samen met partners versterken ze de natuur bij de inrichting en het beheer van oppervlaktewateren, waterschapsterreinen en dijken. Bijvoorbeeld door het aanleggen van natuurlijke oevers, het herstel van meanderende beken, het zorgen voor migratievoorzieningen voor vissen en het aan elkaar verbinden van natuurgebieden. Daarvoor

hebben ze unieke mogelijkheden met het beheer van een uitgebreid netwerk van watergangen en dijken dat heel Nederland doorkruist. Dit Blauwgroene Netwerk beslaat bij elkaar maar liefst 250.000 kilometer. Daarnaast zorgen ze voor het behoud van biodiversiteit door soorten die van nature niet in hun beheergebied voorkomen te bestrijden.

Ook kunnen de waterschappen bijdragen aan duurzame beschikbaarheid van zoetwater voor natuurterreinen en landbouwgronden. Dergelijke inspanningen zijn gunstig voor vissen, insecten, amfibieën, planten, vogels en zoogdieren. Daarnaast zorgen veel waterschappen voor bloemrijke dijken in hun gebied. Planten en bloemen op de dijk zorgen voor een sterke wortelmat die net zo erosiebestendig is als een kleilaag. Zo gaan veiligheid en natuurvriendelijk beheer samen.

De Unie van Waterschappen is partner van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Hiermee bevestigen de gezamenlijke waterschappen hun toezegging om zich de komende jaren actief in te zetten om de biodiversiteit in Nederland verder te versterken.

EEN DUURZAME SAMENLEVING

Waterschappen dragen bij aan een duurzame samenleving door hun eigen klimaatvoetafdruk te verkleinen. Dat doen ze niet alleen in hun eigen bedrijfsvoering, maar in de gehele projectenketen.

Energietransitie

Het gebruik van energie levert een belangrijke bijdrage aan de uitstoot van CO_2. Daarnaast is fossiele energie eindig. Daarom is een energietransitie gaande, waarbij Nederland het gebruik van energie verlaagt en overgaat van energie uit fossiele bronnen naar duurzame energie. Ook waterschappen doen hieraan mee. Zij hebben de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn door onder andere aquathermie en het opwekken van duurzame energie als biogas, wind- en zonne-energie. Dat is vastgelegd in het Klimaatakkoord uit 2019. Naar aanleiding van het Klimaatakkoord werken waterschappen ook samen met vele andere partijen aan Regionale Energie Strategieën (RES-en). Daarin onderzoeken 30 energieregio's in Nederland waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. Inmiddels zijn alle RES-en opgeleverd en werken de regio's aan realisatie.

Circulaire economie

Door de groei van de wereldbevolking en de welvaart stijgt de vraag naar grondstoffen. Schaarse grondstoffen raken uitgeput en het gebruik ervan heeft daarnaast vaak een negatieve impact op het milieu. We moeten daarom nieuwe manieren van produceren en consumeren vinden, zodat grondstoffen steeds kunnen worden hergebruikt. Ook de waterschappen dragen daaraan bij, door minder primaire grondstoffen te verbruiken en grondstoffen terug te winnen bij hun werkzaamheden.

Samen met meer dan 350 andere partijen ondertekenden de waterschappen in 2017 het Grondstoffenakkoord. Het is de ambitie om met elkaar te komen tot een volledig circulair Nederland in 2050. De eerste stap van de waterschappen is om in 2030 50% minder primaire grondstoffen met een negatieve milieu-impact te gebruiken. Dit betekent dat ze zo min mogelijk grondstoffen willen gebruiken die negatieve effecten hebben op het milieu of die schaars zijn. Het lukt steeds beter om (alternatieve) grondstoffen te produceren uit rioolwater en uit materiaal dat vrijkomt bij het beheer en onderhoud.

Duurzaam opdrachtgeverschap

Niet alleen bij activiteiten die ze zelf uitvoeren, maar ook bij hun inkoop en aanbesteding houden waterschappen steeds meer rekening met duurzaamheid. Om dat goed te doen hebben zij de Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap vastgesteld. Die beschrijft de route om bestaande doelstellingen en ambities voor 2030 te bereiken door het zijn van een duurzaam opdrachtgever. De strategie spoort waterschappen aan om hun positie in de (project)keten te gebruiken om bij te dragen aan duurzaamheid.

SAMEN WERKEN AAN COMPLEXE MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

We leven in een tijd vol uitdagingen, zoals klimaatverandering, achteruitgang van natuur en biodiversiteit en tekorten aan grondstoffen en energie. Deze uitdagingen vragen om transities: we moeten anders gaan denken én doen om ze effectief aan te pakken. De waterschappen dragen hieraan samen met partners bij, zowel op internationaal als op landelijk en regionaal niveau.

Internationaal

Internationaal werken de waterschappen aan beter waterbeheer onder de vlag van de Dutch Water Authorities. Zo delen ze expertise en participeren ze in waternetwerken en onderzoeksprogramma's. Samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat werken ze bovendien samen in het Blue Deal-programma. Het doel voor 2030: 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden wereldwijd helpen aan schoon, voldoende en veilig water.

Landelijk

Waterschappen werken samen met het Rijk en vele andere partijen aan grote opgaven in verschillende beleidsprogramma's. Voorbeelden daarvan zijn het Deltaprogramma, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Nationaal Waterprogramma. Al deze programma's vallen onder de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Dat is de langetermijnvisie van het Rijk op de toekomstige inrichting en ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. Waarschijnlijk volgt in 2023 de inwerkingtreding van de Omgevingswet, die nagenoeg alle huidige wetten over de leefomgeving bundelt.

Regionaal

Veel plannen op Europees en landelijk niveau vinden regionaal hun uitwerking. Ook daaraan dragen de waterschappen bij, bijvoorbeeld aan de Regionale Energie Strategieën. Ook via de STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer) onderzoeken de waterschappen, samen met onderzoeksinstituten, ingenieursbureaus en adviesbureaus, innovatieve oplossingen voor actuele uitdagingen.

WATERSCHAPPEN EN DE SAMENLEVING

Waterschappen werken aan veilig, voldoende en schoon water voor iedereen die in Nederland woont, werkt en recreëert. Rondom de uitvoering van hun werkzaamheden hebben ze dan ook veel contact met allerlei partijen met verschillende belangen in hun beheergebied. Waterschappen staan middenin de maatschappij.

Goede digitale dienstverlening

Dienstverlening gaat over het contact tussen waterschappen en hun omgeving. Denk bijvoorbeeld bij het verlenen van vergunningen, het behandelen van ingediende klachten en bezwaren, het reageren op meldingen of het uitvoeren van inspectie en handhaving. Het belang van goede dienstverlening wordt steeds groter. Redenen daarvoor zijn dat het waterschapwerk door klimaatverandering steeds zichtbaarder is, en ook dat inwoners en andere belanghebbenden hierover vaker een mening hebben en daarover contact opnemen met hun waterschap.

In toenemende mate bieden waterschappen hun dienstverlening aan via digitale kanalen. Om dat goed te kunnen doen hebben zij afspraken gemaakt in de baseline Basis op orde. Volgens deze afspraken richten zij hun digitale processen in om toegankelijk, transparant en betrouwbaar te zijn, alert te kunnen reageren en goed (digitaal) samen te kunnen werken. Met de verwachte invoering van de Omgevingswet en de digitale transformatie, is het extra belangrijk om de digitale basis op orde te krijgen en te houden. De waterschappen werken daar hard aan, bijvoorbeeld door dienstverlening en informatie aan te bieden via de Landelijke Voorziening van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

De digitale transformatie biedt veel voordelen, doordat veel dingen makkelijker, sneller, goedkoper of slimmer kunnen. Tijdens de pandemie maakten digitale mogelijkheden dat vergaderen op afstand, digitale besluitvorming en thuiswerken gemeengoed werden. Tegelijkertijd maakt de digitale verknoping ons kwetsbaar, bijvoorbeeld voor privacyschendingen, waardoor cybersecurity steeds belangrijker wordt. Waterschappen zorgen er daarom voor dat zij hun beveiligingssystemen op orde hebben en houden.

Waterschapsbestuur: waterschapsverkiezingen en geborgde zetels
In het waterbeheer spelen allerlei verschillende belangen op het gebied van natuur, recreatie, veiligheid, gezondheid, landbouw en ruimtelijke ordening. Die belangen worden afgewogen door het bestuur van een waterschap. Door te stemmen hebben inwoners invloed op de keuzes die het bestuur maakt over waterbeheer in hun gebied. Elke vier jaar worden er waterschapsverkiezingen gehouden. Op 15 maart 2023 vinden de volgende verkiezingen plaats.

Een waterschapsbestuur bestaat deels uit gekozen bestuursleden (categorie Ingezetenen) en deels uit leden die benoemd worden door koepelorganisaties (de zogenoemde geborgde zetels voor de categorieën Ongebouwd, Bedrijven en Natuurterreinen). In 2020 is een initiatiefwetsvoorstel ingediend over het afschaffen van de geborgde zetels. Op 31 mei 2022 is het wetsvoorstel aangenomen door de Tweede Kamer, inclusief een amendement. In dit amendement staat dat de geborgde zetels beperkt worden tot twee voor de categorie 'ongebouwd' en twee voor 'natuur'. Op het moment van schrijven, ligt het wetsvoorstel in de Eerste Kamer voor behandeling.

De relatie tussen burger en overheid
Het vertrouwen in de Nederlandse overheid is op dit moment historisch laag. De toeslagenaffaire, de aardbevingsschade in Groningen en ook de stikstofcrisis en daaraan gerelateerde boerenprotesten laten zien dat het anders moet. Dat erkent ook het kabinet, dat in zijn coalitieakkoord eind 2021 een sterke nadruk legde op het herstel van het vertrouwen in de overheid. De overheid moet oog hebben voor de menselijke maat, begrijpelijk zijn en bereikbaar en aanspreekbaar voor inwoners.

De versterking van de relatie tussen burger en overheid vindt op alle niveaus plaats, dus ook bij waterschappen, gemeenten en provincies. Participatie is daarbij een belangrijk middel: iedereen moet kunnen meedenken over zijn eigen omgeving. Ook moet er aandacht zijn voor laaggeletterden en mensen die niet digitaal vaardig zijn. De landelijke overheid zoekt daarnaast nadrukkelijk de samenwerking met de lokale overheden.

De waterschappen versterken het vertrouwen in de overheid onder meer door in deze publicatie transparant te zijn over welke taken zij uitvoeren, wat daarvan de resultaten zijn en hoe zij die bekostigen.

Watereducatie en -bewustwording
Iedereen die er gebruik van maakt is verantwoordelijk voor de openbare ruimte, en dus ook voor het water in de omgeving. Het is dan ook nodig dat iedereen bijdraagt aan het waterbeheer. Dat betekent bijvoorbeeld: zorgen dat alleen plas, poep en wc-papier in het riool terecht komen, vervuiling van het oppervlaktewater voorkomen, geen water verspillen en regenwater zo veel mogelijk laten infiltreren in de bodem.

In 2020 stelden de waterschappen een gezamenlijke educatie-strategie vast om goed 'watergedrag' al van jongs af aan te stimuleren. Er zijn allerlei educatieve middelen beschikbaar voor scholen, zoals een interactieve democratiegame, die jongeren in de schoenen van waterschapsbestuurders zet. Veel waterschappen bieden ook gastlessen aan. Ook is er een Jeugdwaterschap dat bestaat uit jonge vertegenwoordigers uit het hele land. Sinds 2020 loopt de Waterbazencampagne, waarmee de waterschappen gezamenlijk zo veel mogelijk Nederlanders betrekken bij hun werk.

Uitvoeringskracht
De waterschappen zijn dienstbaar aan de samenleving, door bij te dragen aan maatschappelijke opgaven, maar ook door te zorgen voor veilige dijken en schoon en voldoende water. Om dat te kunnen doen zorgen ze dat ze beschikken over voldoende medewerkers met de juiste expertise, treden ze met daadkracht op en zorgen ze voor de benodigde financiële middelen die passend zijn bij de uitdagingen in hun taakuitvoering. Deze uitvoeringskracht zorgt ervoor dat de waterschappen hun taken goed kunnen uitvoeren. Daarbij streven ze naar een divers personeelsbestand. De waterschappen bundelen hun krachten om over voldoende personeel te beschikken via de Vereniging werken voor waterschappen en het A&O-fonds Waterschappen. De huidige krapte op de arbeidsmarkt zorgt daarbij voor uitdagingen.

Eigen belastingstelstel
De waterschappen bekostigen het waterschapswerk grotendeels met hun eigen belastingstelstel. Daardoor is gegarandeerd dat hiervoor voldoende geld beschikbaar is en er geen afweging hoeft te worden gemaakt tussen geld voor water of voor andere overheidstaken. Het bestaande stelsel kent echter een aantal urgente knelpunten. Daarom hebben de waterschappen eind 2020 een voorstel ingediend bij de minister van Infrastructuur en Waterstaat om dit aan te passen. De wijzigingen gaan waarschijnlijk in 2025 in. Daarnaast willen de waterschappen graag een onderzoek naar de wijze waarop de totale bekostiging van het Nederlandse waterbeheer nieuwe uitdagingen zoals die op het gebied van klimaat, natuur en duurzaamheid nog beter kan ondersteunen. Zij werken hierbij samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

DEEL 2

HET WATERSCHAPSWERK

Welke resultaten bereiken de waterschappen op het gebied van hun kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon water en gezuiverd water? Dat is te lezen in dit deel van Waterschapspeil. Ook de inrichting van de crisisbeheersing, het omgaan met en beperken van klimaatverandering en de bijdrage aan de circulaire economie komen aan bod. Dit deel sluit af met dienstverlening en financiën als belangrijke randvoorwaarden om het waterschapswerk te kunnen doen.

De cijfers in deze publicatie komen grotendeels voort uit de jaarlijkse bedrijfsvergelijking van de waterschappen, Waterschapsspiegel, uitgevoerd door de Unie van Waterschappen. Alle gegevens die daarmee worden verzameld zijn digitaal beschikbaar via de website www.waterschapsspiegel.nl. De waterschappen vinden het belangrijk om op die manier transparant te zijn over hun werkzaamheden, die zij uitvoeren met maatschappelijk geld. Bij het verschijnen van deze publicatie zijn de meest recente cijfers uit 2021.

In dit deel komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Waterveiligheid
- Voldoende water
- Schoon water
- Gezuiverd water
- Klimaatverandering
- Circulaire economie
- Crisisbeheersing
- Dienstverlening
- Waterschapsfinanciën

DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN

De 17 duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDGs) zijn in 2015 aangenomen door alle 193 VN-lidstaten als agenda voor een toekomstbestendige wereld. De doelen gaan over menselijk welzijn, welvaart en milieu en zijn gericht op een betere en duurzame wereld voor iedereen. Ook Nederland heeft zich eraan verbonden de doelen nationaal te bereiken, in connectie met de klimaatdoelen van Parijs.

De waterschappen laten zien hoe ze bijdragen aan het behalen van deze doelen. Daarom staat in dit deel bij elk onderwerp aan welk van deze doelen het voornamelijk bijdraagt. Dat is te zien aan de volgende symbolen:

Meer over hoe het ervoor staat met de duurzame ontwikkelingsdoelen is te lezen in de Voluntary Subnational Review van de decentrale overheden en in de Nationale SDG-rapportage met de landelijke resultaten.

WATERVEILIGHEID

WERKEN AAN EEN VEILIGE DELTA

HOOGWATERBESCHERMINGS PROGRAMMA

In 2021:
HWBP
155KM
Versterkt

787KM
in uitvoering

DE WATERSCHAPPEN BEHEREN:

3.200KM	Primaire waterkeringen: duinen, zeedijken en rivierdijken
10.600KM	Regionale waterkeringen: dijken langs polders, kanalen en kleine rivieren
4.300KM	Overige waterkeringen

WATERVEILIGHEID

Waterschappen beheren het overgrote deel van alle waterkeringen in Nederland om het land te beschermen tegen overstromingen. Ze zorgen er onder andere voor dat de waterkeringen in stand worden gehouden, beoordeeld worden en aan de veiligheidseisen (gaan) voldoen. Met een stijgend zeeniveau, grotere fluctuaties in de aanvoer van water door rivieren en bodemdaling in delen van het land blijft het een heel grote opgave om de dijken in onze delta veilig te houden.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Primaire waterkeringen

Ongeveer een zesde (ruim 3.200 kilometer) van alle waterkeringen die door waterschappen worden beheerd zijn primaire waterkeringen. Het zijn dijken en duinen die beschermen tegen hoog water in buitenwateren, zoals de grote rivieren of de zee. Per 1 januari 2017 heeft de rijksoverheid een nieuwe veiligheidsnormering ingevoerd voor primaire waterkeringen. De totale lengte aan primaire waterkeringen is onderverdeeld in 216 normtrajecten, elk met een eigen norm die – gezien de lokale omstandigheden – de basisveiligheid voor het achterland borgt. In 2050 moeten alle waterkeringen aan de nieuwe normen voldoen. Overigens is het werk nooit af: als gevolg van klimaatverandering blijven de normen veranderen.

Tussen 2017 en 2023 beoordelen de waterschappen alle waterkeringen volgens de veiligheidsnormen uit 2017. Omdat sommige normen strenger zijn geworden – met name in het rivierengebied – is de versterkingsopgave aanzienlijk. Waterschappen anticiperen hierop door trajecten met de hoogste urgentie (met naar verwachting de grootste afstand tot de nieuwe norm) als eerste te beoordelen en daarna als eerste te versterken. Het aantal kilometers dat volgens de beoordeling versterkt moet worden neemt nog steeds toe, maar minder sterk dan in eerdere jaren toen net was begonnen met beoordelen.

De waterschappen werken hard om alle primaire keringen op tijd te beoordelen (tot en met 2023) en versterken (tot en met 2050).

Tot en met 2021:

- is 57% van de totale lengte aan primaire waterkeringen beoordeeld volgens de meest recente veiligheidsnormen;
- voldeed 572 kilometer (31% van de ruim 1.800 beoordeelde kilometers) aan de meest recente veiligheidsnormen;
- was 1.251 kilometer waterkeringen onderdeel van het Hoogwaterbeschermingsprogramma om de komende jaren versterkt te worden.

Voortgang van de beoordeling van primaire keringen (2019-2021)

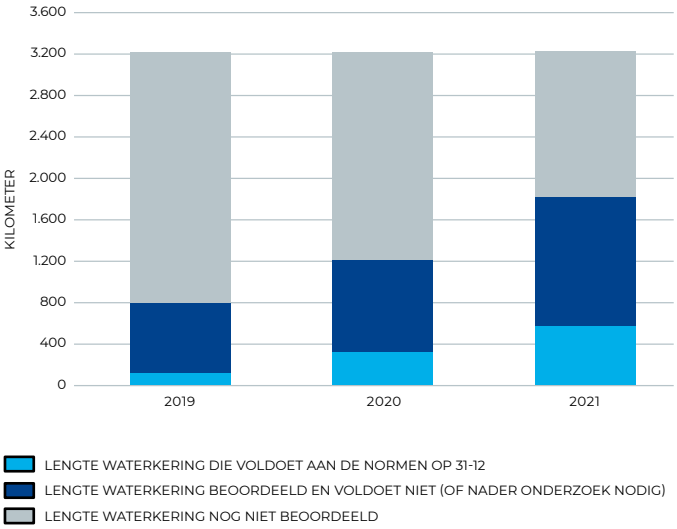

De versterking van primaire waterkeringen gebeurt binnen het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), dat de waterschappen samen met het Rijk aansturen. Alle waterschappen en het Rijk financieren dit programma ook samen (50% door het Rijk, 50% door de waterschappen). In 2021 ging het om een totaalbedrag van iets meer dan € 400 miljoen. Het waterschap dat de dijkverbetering uitvoert, krijgt hier een subsidiebijdrage uit het HWBP van 90% van de uitgaven en betaalt 10% zelf. In 2021 was de versterking van 942 kilometer primaire kering binnen het HWBP in uitvoering of afgerond, een toename van 266 kilometer sinds 2019. De overige trajecten die onder het HWBP vallen zijn nog in voorbereiding.

Sinds 2017 wordt het toezicht op de inrichting en uitvoering van het waterkeringbeheer uitgevoerd door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). De basis hiervoor is het Kader Zorgplicht, dat in 2015 werd opgesteld door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De beheerders (waterschappen en Rijkswaterstaat) moeten volgens dit kader 'in control' zijn, met een goed functionerende plan-do-check-act cyclus op alle relevante processen. Om in control te blijven voeren de beheerders onderling peer reviews uit, waarbij ze elkaar kritisch bevragen en op basis daarvan de processen verder verbeteren. Het toepassen van de peer reviews wordt steeds intensiever: vrijwel alle waterschappen die primaire keringen beheren, waren in 2021 onderwerp van een peer review of namen hieraan deel.

Voortgang Hoogwaterbeschermingsprogramma (2019-2021)

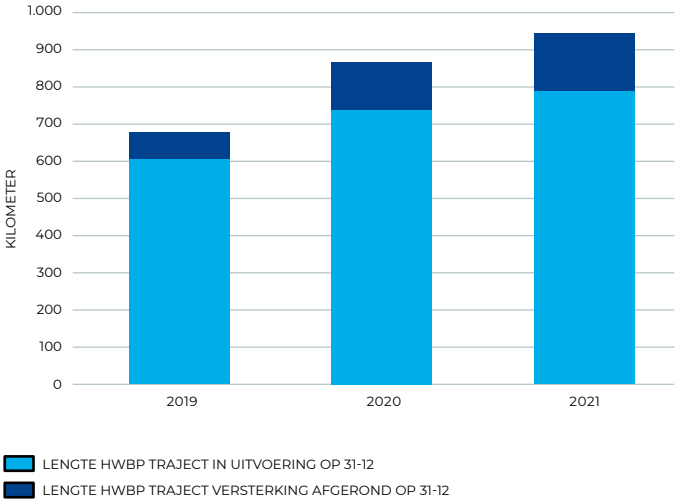

Regionale waterkeringen

Waterschappen beheren ruim 10.000 kilometer aan regionale waterkeringen. Dat is 60% van de totale lengte aan waterkeringen die zij beheren. De provincies wijzen aan welke keringen regionale waterkeringen zijn en voorzien deze ook van een veiligheidsnorm. De waterschappen beoordelen de keringen periodiek, net als de primaire keringen.

De waterschappen spreken met de provincies af wanneer de beoordeling van de regionale keringen plaats moet vinden en binnen welke termijn versterkingen uitgevoerd moeten worden. Het jaar waarin de versterking voltooid moet zijn verschilt per waterschap en provincie, omdat hier sprake is van regionale afspraken en maatwerk; dit varieert van 2015 tot 2030. Sommige waterschappen hebben recent vastgesteld dat ze een aanzienlijke versterkingsopgave hebben. Andere werken al een aantal jaar aan een versterkingsprogramma en zijn daardoor vrij ver in het op orde brengen van de keringen. Ook voor de regionale keringen geldt dat normen blijven veranderen.

Beoordeling regionale waterkeringen (2019-2021)

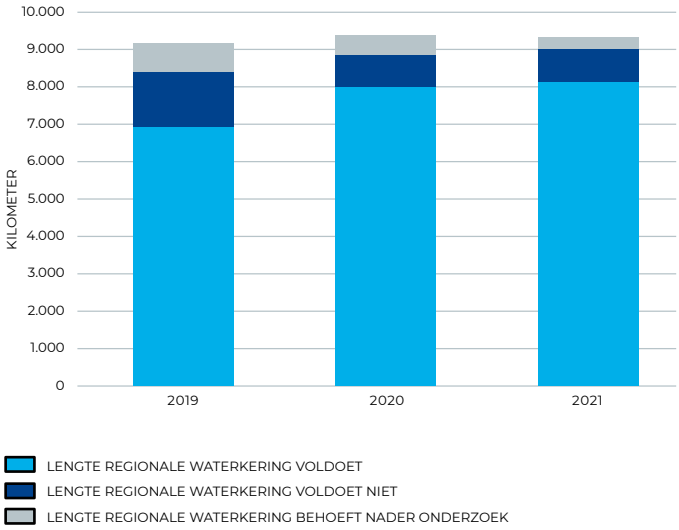

In 2021:

- was ruim 94% van de genormeerde regionale waterkeringen beoordeeld volgens de geldende normen;
- voldeed 87% van de genormeerde regionale waterkeringen aan de geldende normen (dat was in 2019 nog 76%);
- versterkten de waterschappen 156 kilometer aan regionale waterkeringen.

De overige 20% aan kilometers waterkering die de waterschappen beheren zijn meestal niet genormeerd omdat ze vaak een kleine rol spelen op het gebied van waterveiligheid en wateroverlast, en vooral een functie hebben in het watersysteem.

VOLDOENDE WATER

BELANGEN

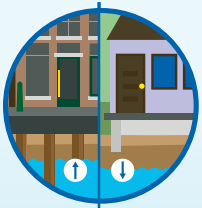

GEMEENTE
Wil de funderingspalen nat houden

HUISEIGENAREN
Willen een droge kelder of kruipruimte

BOEREN
Willen een laag grondwaterpeil voor hun akkers

NATUURBEHEER
Wil een natte natuur voor een gezonde flora en fauna

GEMALEN & STUWEN
Deze zorgen voor het gewenste waterpeil

MAAIEN & BAGGEREN
Door oevers te maaien en baggerwerkzaamheden uit te voeren blijft doorstroom mogelijk en het peil op orde

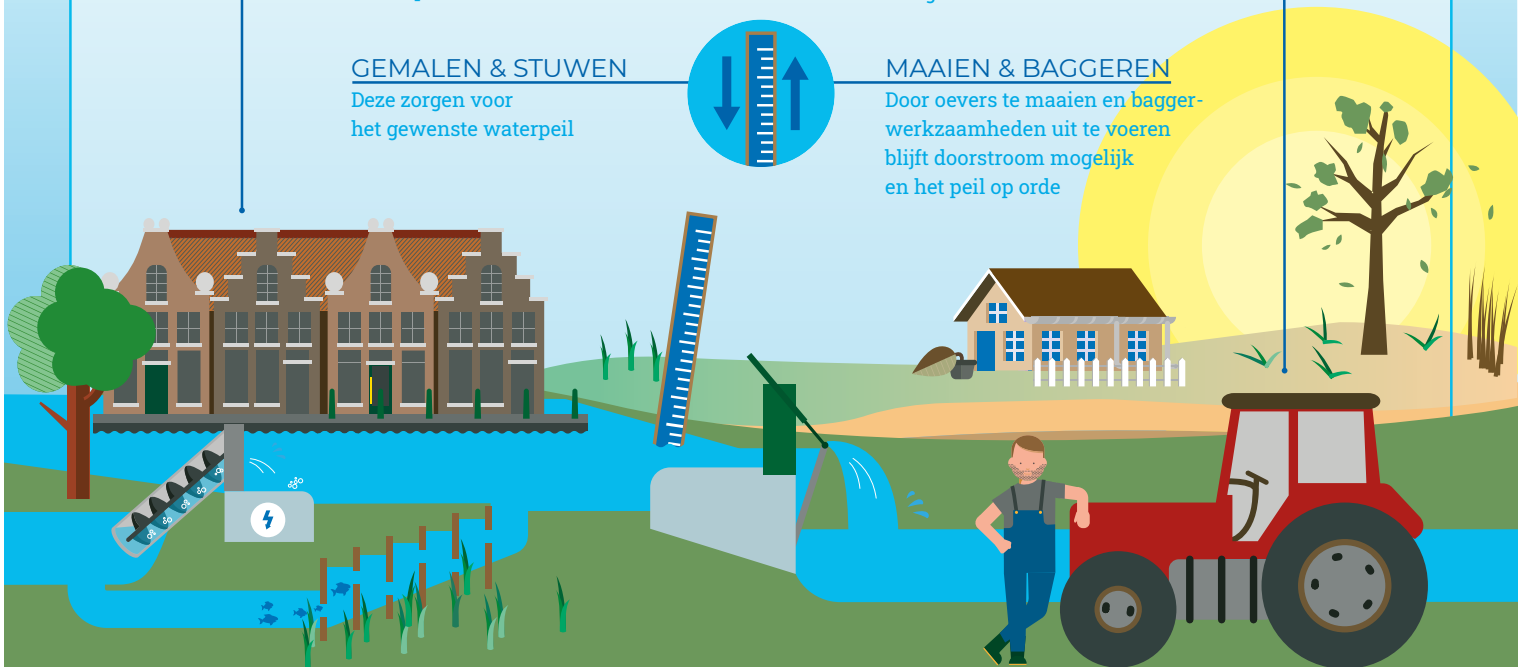

VOLDOENDE WATER

Waterschappen zorgen voor voldoende water in een gebied. Dat betekent: niet te veel water, maar zeker ook niet te weinig. Verschillende functies vragen om verschillende waterpeilen. Bijvoorbeeld voor landbouw, natuur, bebouwd gebied, recreatie, stabiliteit van waterkeringen, tegengaan van verzilting, drinkwaterwinning, industrie, scheepvaart en visserij. Het is daarbij nodig om in te spelen op de klimaatverandering. Dat doen de waterschappen samen met partners in het beheergebied. Samen zoeken ze de balans tussen aanvoer, afvoer en vasthouden van water.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Wateroverlast

Wanneer water onvoldoende, of niet snel genoeg, uit een gebied wordt afgevoerd ontstaat wateroverlast voor mensen die daar wonen en werken. In de Waterwet is vastgelegd dat normen voor wateroverlast een provinciale bevoegdheid zijn. De normen worden uitgedrukt als de kans dat het peil van het oppervlaktewater het niveau van het maaiveld overschrijdt als gevolg van neerslag. Ze zijn afhankelijk van de functie. Als een deel van het areaal niet aan de normen voldoet betekent dat dus dat er vaker waterlast voorkomt dan is afgesproken. Door klimaatverandering – met name met het oog op hevigere buien zoals die in Limburg in de zomer van 2021 – zal de wateroverlastopgave de komende jaren toenemen. De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater doet in 2022 aanbevelingen over hoe hiermee in de toekomst om te gaan.

In 2021:

- voldoet 99,6% (2019: 99,5%) van de oppervlakte van de beheergebieden van de waterschappen volgens de meest recente toetsing aan de wateroverlastnormen;
- zijn maatregelen getroffen voor 65% van het areaal dat niet voldoet;
- zijn normaanpassingen opgestart voor 8% van het areaal dat niet voldoet;
- wegen de kosten van maatregelen of bijstellingen niet op tegen de baten voor 27% van het areaal dat niet voldoet, met als consequentie dat hier vaker wateroverlast kan voorkomen.

Watertekort

Klimaatverandering leidt ook tot een toename van watertekorten door droogte. Door hogere temperaturen, meer verdamping en minder neerslag neemt zowel de watervraag (bijvoorbeeld voor beregening of drinkwater) als het neerslagtekort toe. Dit leidt tot een lager waterpeil in rivieren en sloten en lagere grondwaterstanden. Dat kan grote negatieve gevolgen hebben voor natuur en landbouw, maar ook voor de scheepvaart, de stabiliteit van waterkeringen, de drinkwatervoorraad en de mate van verzilting van de ondergrond. Water vasthouden, bergen en aanvoeren worden daarmee ook steeds belangrijkere taken van de waterschappen. De hoeveelheid water die zij in 2021 extra aanvoerden was door het relatief natte jaar kleiner dan in eerdere jaren, ongeveer 1,2 miljard kubieke meter. Voor de waterschappen in het oosten en zuiden van Nederland is het op de hoge zandgronden – vanwege de aard van dit gebied – lastig om water aan te voeren bij tekorten. Water vasthouden en bufferen voor droge perioden is dan extra belangrijk.

Door de droogte van de afgelopen jaren neemt het aantal grondwateronttrekkingen toe, vooral in Zuid- en Oost-Nederland. De toename van de watervraag in combinatie met de afnemende waterbeschikbaarheid door droogte zet het grondwatersysteem onder druk. Daarom onderzoeken de waterschappen samen met medeoverheden en gebruikers hoe ze de grondwatervoorraad kunnen vergroten door meer water vast te houden en de grondwateronttrekkingen kunnen verminderen, met name in kwetsbare gebieden.

Waterschappen houden toezicht op het naleven van de voorwaarden voor het onttrekken van grondwater. Tijdens perioden van droogte en watertekorten wordt dit toezicht verscherpt. Met minder dan 0,5% van het totaal aantal onttrekkingen is het aantal illegale onttrekkingen beperkt. Ook onttrekkingen uit oppervlaktewater kunnen aan banden gelegd worden ten tijde van droogte.

Watertoets

De Watertoets heeft als doel om de waterbelangen in een gebied goed mee te wegen. Via de Watertoets brengen waterschappen adviezen uit aan makers van ruimtelijke plannen, zoals gemeenten, provincies of projectontwikkelaars. Voor een deel van de plannen is de Watertoets wettelijk verplicht. De Watertoets komt ook terug in het Nationaal Waterprogramma (maart 2022), waarin het landelijke waterbeleid voor de komende zes jaar is vastgelegd. In het Nationaal Waterprogramma ligt de focus op omgaan met de uitdagingen van klimaatverandering, milieu-verontreiniging en ruimtedruk. Ook wil het Rijk water een leidend principe maken bij de ruimtelijke inrichting van Nederland. Met het Nationaal Waterprogramma krijgt de Watertoets een dwingender karakter, zoals benoemd in het Coalitieakkoord 2021-2025.

Bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen vormen het overgrote aandeel van de ruimtelijke plannen waarbij waterschappen worden geraadpleegd. De laatste jaren zijn zij ook steeds vaker formeel geraadpleegd bij de ontwikkeling van gemeentelijke en provinciale omgevingsvisies (ter voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet). Het totale aantal wateradviezen nam de laatste jaren toe, van ruim 6.600 in 2017 tot meer dan 8.700 in 2021. Op verzoek van de Tweede Kamer geven de waterschappen jaarlijks inzicht in hoe de Watertoets in de praktijk functioneert in de Staat van Ons Water.

Totaal aantal wateradviezen gegeven door de waterschappen, verdeeld naar type (2017 – 2021)

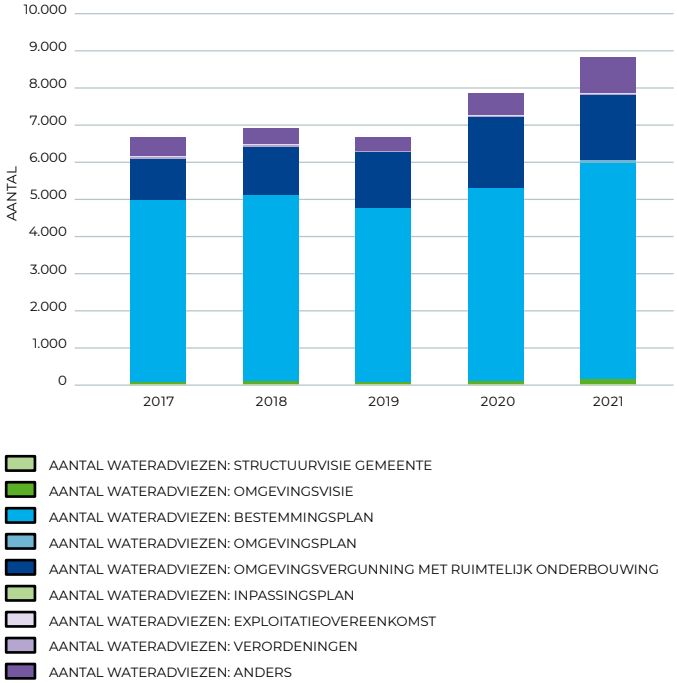

Een grote meerderheid van de waterschappen geeft aan dat ze eind 2021 (grotendeels) op het juiste moment en voldoende worden betrokken bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Dat geldt overigens (nog) meer voor de plannen waarbij de Watertoets wettelijk is verankerd (zoals bestemmingsplannen) dan voor plannen waarbij de Watertoets op basis van bestuurlijke afspraken is verankerd (zoals omgevingsvisies). Steeds vaker worden de actuele opgaven – bijvoorbeeld als het gaat om klimaatbestendig bouwen – in de adviezen meegenomen. Waterschappen waren in 2021 – net als in eerdere jaren – nog nauwelijks betrokken bij exploitatieovereenkomsten tussen medeoverheden en uitvoerders, terwijl deze overeenkomsten wel van belang zijn voor het klimaatbestendig bouw- en woonrijp maken van terreinen

Peilbeheer

In Nederland wordt 50% van het land drooggehouden met behulp van gemalen, ruim 6.000 in totaal. Dat is nodig omdat het water in die gebieden niet vanzelf wegstroomt, bijvoorbeeld omdat het onder zeeniveau ligt of lager dan het omringende gebied. In de andere helft van het gebied stroomt water vanzelf weg door hoogteverschillen in het landschap.

Aandeel van de beheergebieden van de waterschappen dat drooggehouden wordt met behulp van gemalen versus vrij afstromend gebied (2021)

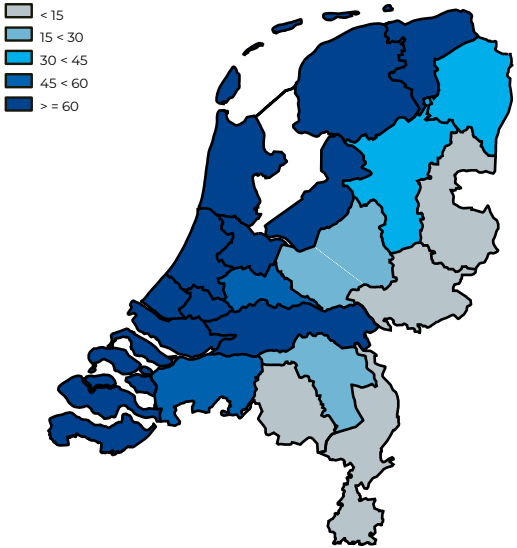

Het waterpeil is van groot belang voor alle activiteiten in en rondom de watergangen. De eisen en wensen van alle verschillende belanghebbenden in het gebied zijn niet allemaal precies hetzelfde. Voor sommige functies hebben hogere waterpeilen de voorkeur, waar andere juist baat hebben bij een lager peil. Dat levert vaak een uitdagende puzzel op. De afspraken over de gewenste peilen komen tot stand na het zorgvuldig afwegen van al die belangen.

Voor 97% van het totale oppervlak van de beheergebieden van de waterschappen bestaan afspraken over de waterpeilen. Een groot deel van de afspraken voor het vaststellen van peilbesluiten staat in provinciale verordeningen. Dit is met name in gebieden waar peilverschillen grote risico's met zich meebrengen, zoals in laaggelegen (stedelijk) gebied of in gebieden met belangrijke natuurwaarde. Met name in het hoger gelegen vrij afwaterende oostelijk en zuidelijk deel van Nederland worden zogenaamde streefpeilen afgesproken, of peilkaarten vastgelegd.

In 2021:

- was in 97,5% (2019: 94,3%) van het gebied met een verplicht peilbesluit het peilbesluit actueel;
- was het voor 91,3% (2019: 89,8%) van het gebied technisch mogelijk (juiste randvoorwaarden) om het waterpeil uit het verplichte peilbesluit te handhaven;
- registreerden de waterschappen de waterstanden in gemiddeld 90% van het gebied met verplichte peilbesluiten;
- voldeden de waterpeilen naar schatting in gemiddeld 87% van het gebied structureel (voor meer dan 95% van de tijd) aan de afgesproken peilen.

SCHOON WATER

STAD EN LAND

Gewasbeschermingsmiddelen, nutriënten en allerlei opkomende stoffen komen in het oppervlaktewater

MONITORING

De waterschappen monitoren en brengen advies uit over de kwaliteit

2021: 5.030 monitoringslocaties

GEZOND & SCHOON

Maatregelen voor meer biodiversiteit en optimale kwaliteit voor gebruikers, onder meer volgens KRW-doelen

Zwemwater in orde:
2021: 94% van de officieel aangewezen zwemwaterlocaties heeft een aanvaardbare, goede of uitstekende waterkwaliteit

SCHOON WATER

Waterschappen werken aan schoon en gezond oppervlaktewater. Dat betekent goede ecologische en chemische omstandigheden voor planten en dieren in het water, maar ook een optimale waterkwaliteit voor gebruikers van het water, zoals de landbouwsector, sportvissers, pleziervaarders en zwemmers.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Gedeelde verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheden voor waterkwaliteit zijn verdeeld over een groot aantal partijen. Ook heeft een groot aantal partijen invloed op de waterkwaliteit, zoals de landbouw, industrie en huishoudens. Goede samenwerking is dan ook een voorwaarde om de waterkwaliteit te behouden en te verbeteren.

Waterschappen werken bijvoorbeeld samen met partijen die medeverantwoordelijk zijn voor de uitstoot van vervuilende chemische stoffen, zoals nutriënten (stikstof en fosfor), gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten. Er is aandacht voor zowel het tegengaan van de stoffen in het water als het zuiveren van de stoffen uit het rioolwater. Activiteiten gericht op de biologische waterkwaliteit voert het waterschap uit met andere land- en waterbeheerders. Denk bijvoorbeeld aan ecologisch onderhoud en maaibeheer, aanleggen van natuurvriendelijke oevers, hermeanderen van waterlopen, herstel van beken en het aanleggen van vispassages.

Voortgang Kaderrichtlijn Waterdoelen

Voor grote wateren schrijft de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) voor wat de minimale kwaliteitsdoelstellingen zijn. In Nederland zijn er in ruim 700 van deze KRW-waterlichamen, waarvan er zo'n 660 door de waterschappen beheerd worden (de andere door Rijkswaterstaat). De KRW is sinds 2000 van kracht en bevat afspraken die ervoor moeten zorgen dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese lidstaten voldoende schoon en gezond is.

In het Waterkwaliteitsportaal verzamelen de Nederlandse waterbeheerders gegevens over de chemische en biologische kwaliteit van de KRW-waterlichamen. Zowel de factsheets met jaarlijkse beoordelingen per waterschap als alle data over biologie, maatregelen, monitoring en uitzonderingsbepalingen zijn daar als bronbestanden openbaar beschikbaar.

In 2021 is een Ex Ante Analyse Waterkwaliteit gepubliceerd waarin is ingeschat in hoeverre de doelen in 2027 worden bereikt met de voorgenomen maatregelen. Hierin is te zien dat met deze maatregelen de waterkwaliteit iets zal verbeteren, maar ook dat niet alle doelen zullen worden behaald. Wel zijn intussen successen behaald, zo is de otter terug in Nederland en gaat het goed met de waterinsecten.

Het aandeel regionale wateren dat volgens modelberekeningen in 2027 voldoet aan de normen voor ecologische kwaliteit (het vóórkomen van de gewenste planten en dieren) ligt tussen de 40 en 65% (volgens de Kamerbrief behorend bij de Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Dit is wanneer de voorgenomen maatregelen worden uitgevoerd. De analyse voorspelt dat de chemische waterkwaliteit zal verbeteren, maar dat in 2027 nog niet voor alle stoffen zal worden voldaan aan de normen. De verwachting is dat het effect van de maatregelen nog zal toenemen na 2027.

Sinds begin 2022 zijn de nieuwe (nationale) Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 van kracht. Hierin staat op hoofdlijnen welke maatregelen komende jaren worden genomen en wat de huidige toestand is. Specifieke plannen van waterschappen voor de 660 regionale wateren zijn te vinden in hun beheerplannen.

Monitoring

Waterschappen meten de waterkwaliteit op verschillende punten in hun beheergebied om inzicht te hebben in de samenstelling van het water. De metingen worden voor allerlei doeleinden gebruikt. Bijvoorbeeld om vast te stellen waar (gezamenlijke) maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteitsdoelen te behalen, maar ook om na te gaan of afspraken in verleende vergunningen worden nageleefd en te controleren of de kwaliteit voldoet aan zwemwaternormen. Op de meetpunten wordt een breed scala aan stoffen gemonitord, waaronder algemene waterkwaliteits-parameters (bijvoorbeeld zuurstof, zuurgraad en elektrische geleidbaarheid) en nutriënten (fosfor, stikstof). Om maatregelen voor schoon water - samen met de betrokken partners in het beheergebied - zo goed en efficiënt mogelijk te ontwerpen en uit te voeren is het belangrijk om goed in beeld te hebben wat de actuele situatie is. Waterschappen hebben daarbij een belangrijke signalerende rol, door gegevens over de waterkwaliteit beschikbaar te maken. Naast stoffen die worden gemonitord voor de KRW, meten zij daarom ook andere stoffen. Ook monitoren ze op andere plekken dan in KRW-waterlichamen.

Opkomende stoffen

Steeds meer meten waterschappen ook zogenaamde 'opkomende stoffen', die nog maar relatief kort in het water worden aangetroffen. Chemische stoffen zoals geneesmiddelen, drugs en microplastics verslechteren de kwaliteit van het oppervlakte water en hebben een negatieve invloed op de gezondheid van planten en dieren in het water. Ook kunnen deze stoffen de kwaliteit van het drinkwater beïnvloeden. Ze komen in het water via het riool of door illegale lozingen. Waterschappen doen veel onderzoek naar mogelijkheden om te voorkomen dat dergelijke stoffen in het water terecht komen en om ze effectief en efficiënt te verwijderen. Daarbij werken waterschappen samen met vele partijen, bijvoorbeeld in de Ketenaanpak Medicijnresten. Om gericht maatregelen te kunnen nemen en effecten te monitoren, is het nodig dat gebruiks- en milieuschadelijkheidsgegevens van alle geneesmiddelen onderzocht en openbaar worden.

Ook stoffen uit de land- en tuinbouw zijn van grote invloed op de kwaliteit van het oppervlaktewater. De belangrijkste probleem-stoffen zijn nutriënten, zware metalen en gewasbeschermings-middelen. Op verschillende locaties worden die door de waterschappen gemeten.

In 2021 hebben de waterschappen op 5.030 locaties de water-kwaliteit gemeten (in 2019: 4.189 locaties). Op meerdere locaties werden ook verschillende opkomende stoffen gemeten, zoals medicijnresten (220) en PFOS (184).

Biodiversiteit
Sinds november 2020 is de Unie van Waterschappen partner van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Hiermee bevestigen de gezamenlijke waterschappen hun toezegging om zich de komende jaren actief in te zetten om de biodiversiteit in Nederland te versterken. Via het gezamenlijke position paper Biodiversiteit hebben zij afgesproken om de ontwikkeling van de waterschaps-activiteiten op dit thema met elkaar inzichtelijk te maken.

In 2021 hebben 17 waterschappen een plan of visie wat betreft biodiversiteit, bij de andere is een visie of beleid in de maak of komt biodiversiteit terug in het Waterbeheerprogramma.

Teveel stikstofdepositie in de natuur zorgt voor afname van de biodiversiteit. De balans in de natuur wordt dan verstoord. Mede daarom werken de waterschappen eraan om hun stikstofuitstoot te verminderen. Zo is de Unie van Waterschappen partner in het programma Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB), waarin men werkt aan stikstofreductie in de bouwfase van infrastructuur en gebouwen.

Sommige invasieve exoten (planten en dieren die niet van oorsprong in Nederland voorkomen maar zich hier wel verspreiden) vormen een bedreiging voor de biodiversiteit. Het gaat dan om bijvoorbeeld muskus- en beverratten, de uitheemse rivierkreeft en de Japanse duizendknoop. De waterschappen bestrijden deze op hun eigen gronden of doen onderzoek naar hoe ze de populatie kunnen beheersen.

Zwemwaterkwaliteit
Om de gezondheid van zwemmers in natuurlijk zwemwater te beschermen wordt de zwemwaterkwaliteit tijdens het zwem-seizoen (1 mei tot 1 oktober) gecontroleerd. Er zijn in Nederland ruim 700 officiële zwemwaterlocaties aangewezen door de provincies. Waterschappen monitoren de kwaliteit van een groot deel van deze locaties en adviseren de provincies over de bestrijding van blauwalgen. De actuele kwaliteit van zwemwater op verschillende plekken in het land is te vinden op zwemwater.nl en via de Zwemwater app.

In 2021:

- werden 490 zwemwaterlocaties door de waterschappen gecontroleerd (de overige door Rijkswaterstaat);
- had 94% van de door de waterschappen gecontroleerde zwemwaterlocaties een aanvaardbare, goede of uitstekende kwaliteit;
- namen de waterschappen 17 keer maatregelen om het zwemwater te laten voldoen aan de kwaliteitsnorm;
- adviseerden de waterschappen (gedurende één of meerdere periodes in het zwemseizoen) de provincies om waarschuwingen voor blauwalg af te geven voor 147 locaties en negatieve zwemadviezen uit te vaardigen voor 63 locaties.

Beoordeling zwemwaterkwaliteit (2015 - 2021)

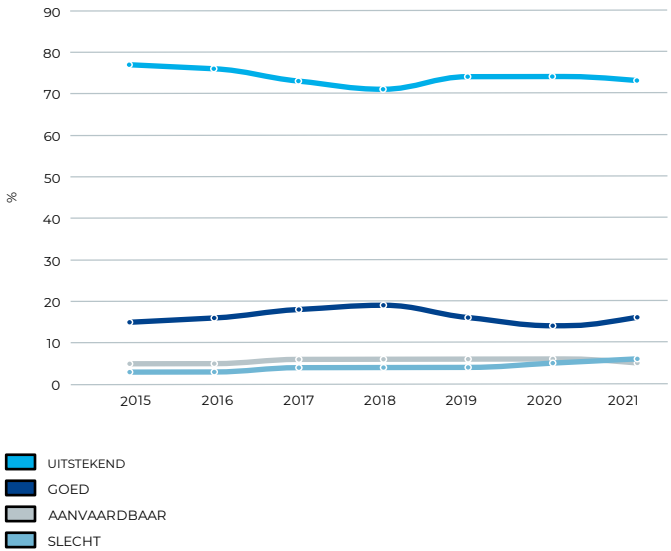

GEZUIVERD WATER

EIGEN ENERGIEVOORZIENING

Rioolwater zit vol stoffen waarmee via biovergisting energie kan worden opgewekt. Hiermee voorzien de waterschappen al voor 46,2% in hun eigen energiebehoefte.

315
Rioolzuiveringsinstallaties zuiveren samen zo'n
2 MILJARD m³
Afvalwater per jaar

Weetje:
In Nederland produceren we 200L rioolwater per persoon per dag!

In 2021:

AFNAME-AFSPRAAK

Waterschappen voldoen voor 97,5% aan de afname-afspraken met gemeenten

LOZINGSEISEN

Waterschappen voldoen voor 98,3% aan lozingseisen aan het oppervlaktewater

RENDEMENT

84,5% stikstof en 86,9% fosfor wordt verwijderd uit het afvalwater

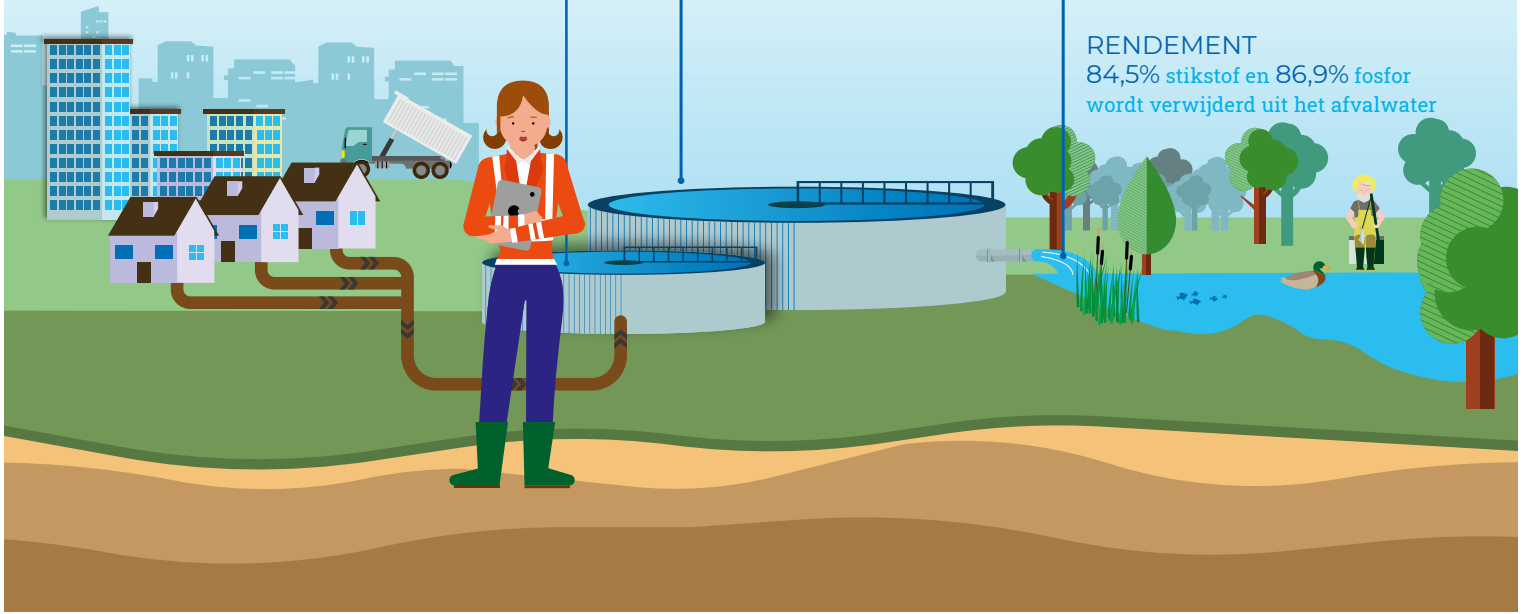

GEZUIVERD WATER

De waterschappen zuiveren het afvalwater van huishoudens en bedrijven en het hemelwater dat via de riolering wordt aangevoerd. Vanuit de riolering van de gemeenten wordt het water getransporteerd naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) van het waterschap. In totaal zijn er in Nederland 315 RWZI's. Daar wordt het in een aantal stappen gezuiverd, zodat het voldoet aan de kwaliteitseisen voordat het wordt geloosd op het oppervlaktewater.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Daarnaast is in 2022 ook de verdiepende bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer (BVZ) gepubliceerd.

Naleving van kwaliteitsafspraken

Om de kwaliteit van het oppervlaktewater te beschermen, zuiveren de waterschappen het rioolwater zodanig dat het gezuiverde water (effluent) voldoet aan de kwaliteitseisen wanneer het wordt geloosd. Die eisen zijn vastgelegd in de vergunning van de RWZI. De kwaliteit van het effluent wordt intensief gemeten om te kunnen bepalen in hoeverre het voldoet aan de gestelde eisen. De maat hiervoor is het 'nalevingspercentage', dat aangeeft in hoeveel procent van de metingen de kwaliteit van het effluent voldoende is.

In 2021 was het nalevingspercentage 98,3%. De prestaties van de sector zijn hiermee al een aantal jaren op blijvend hoog niveau. Daar waar sprake is van een overschrijding van de vergunning, heeft dat veelal een incidenteel karakter, bijvoorbeeld als gevolg van een calamiteit of renovatie waardoor de zuivering tijdelijk minder goed functioneert. Strengere lozingseisen of een hogere belastinggraad van een installatie kunnen er ook voor zorgen dat het nalevingspercentage daalt.

Verwijdering van stikstof, fosfor en zuurstofbindende stoffen
De nutriënten stikstof en fosfor zijn stoffen die wanneer ze in te hoge concentratie voorkomen een sterke negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Met name in stilstaande wateren leidt eutrofiëring tot algengroei, met nadelige gevolgen voor waterplanten en vissoorten, die helder water nodig hebben om te overleven. Ook de verwijdering van zuurstofbindende stoffen is belangrijk. Dat zijn organische verbindingen zoals eiwitten, koolhydraten en vetten, die zuurstof binden en er zo voor zorgen dat er voor levende organismen minder zuurstof beschikbaar is.

Het verwijderingsrendement is de mate van verwijdering van deze stoffen, ofwel het percentage stikstof, fosfor en zuurstofbindende stoffen (chemisch zuurstofverbruik, CZV) dat in het zuiveringsproces wordt verwijderd uit het rioolwater. In 2021 was het gemiddelde verwijderingsrendement 88,1% (stikstof: 84,5%, fosfor: 86,9%, CZV: 92,8%)[1]. De afgelopen jaren schommelt het rendement rond deze waarden.

Gemiddeld verwijderingsrendement voor stikstof, fosfor en CZV (2007-2021)

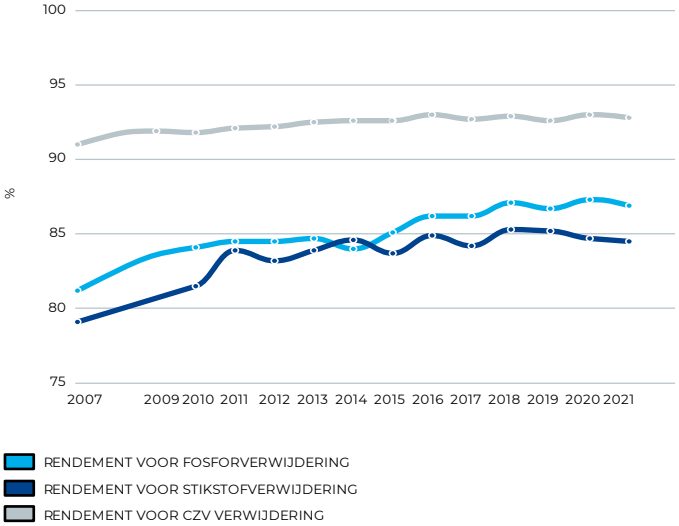

1. Er is een klein verschil tussen de waarde in de BVZ en in deze publicatie, als gevolg van een andere rekenmethode. In de BVZ wordt het landelijk gemiddelde namelijk gecorrigeerd voor de hoeveelheid vervuiling. Die waarde wordt eens in de drie jaar uitgevraagd en is daarom niet beschikbaar voor alle Waterschapspeil-jaren

Andere stoffen in het rioolwater: microplastics, medicijnresten, coronavirus

Er worden steeds meer nieuwe stoffen in het rioolwater aangetroffen, deels doordat er steeds uitgebreider wordt gemonitord. De middelen die we in Nederland door het riool spoelen veranderen in de loop van de tijd qua samenstelling. Zo komen er microplastics voor in allerlei wasmiddelen, shampoos en douchegels, en komen resten van medicijnen en drugs via het ilet in het riool terecht. Wanneer bekend wordt dat dergelijke stoffen schadelijk (kunnen) zijn voor het milieu of de volksgezondheid, worden nieuwe monitoringstechnieken ontwikkeld om beter inzicht te krijgen in de verspreiding van de stoffen. Om deze schadelijke stoffen uit het rioolwater te verwijderen zodat ze niet in het milieu terecht komen (met eventuele gevolgen voor de kwaliteit van het drinkwater) zijn aanpassingen aan RWZI's nodig. Zulke aanpassingen zijn vaak erg kostbaar. Sinds 2020 dragen de waterschappen bij aan het monitoren van de aanwezigheid van het coronavirus in het rioolwater, als 'radar' voor de verspreiding ervan.

Voldoen aan afname-afspraken

Gemeenten zorgen voor voldoende capaciteit in het rioolstelsel om het afvalwater van huishoudens en het bedrijfsleven te verzamelen. Waterschappen hebben de verantwoordelijkheid om rioolwater van de gemeenten af te nemen en te verwerken. Het is belangrijk dat de aangeboden hoeveelheid rioolwater aansluit bij de capaciteit van de transportstelsels en RWZI's van de waterschappen. De (meeste) gemeenten en waterschappen maken daarom afname-afspraken. Deze afspraken zijn vastgelegd in akkoorden en/of in de gemeentelijke rioleringsplannen. Vanaf 2006 is het voldoen aan de afname-afspraak op landelijk niveau toegenomen (en vanaf 2012 ongeveer gestabiliseerd) tot gemiddeld 97,5% in 2021.

Mate waarin de waterschappen gemiddeld voldoen aan de afname-afspraken en het gemiddelde nalevingspercentage (2007-2022)

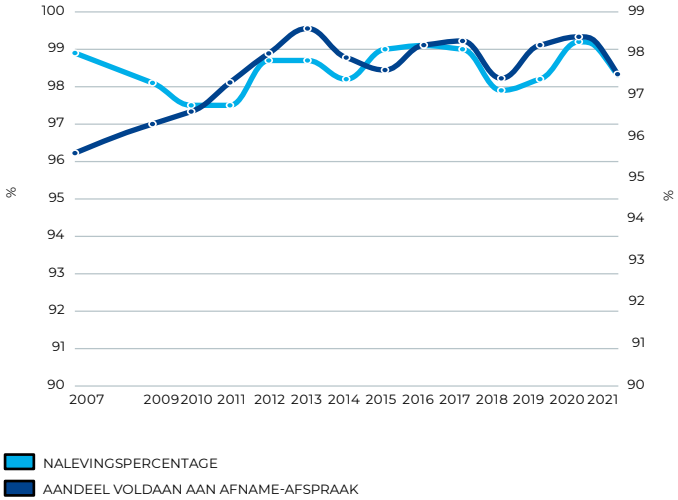

Grondstoffen en restproducten

De RWZI's kunnen worden gezien als fabrieken die verschillende producten leveren: niet alleen gezuiverd water en slib, maar ook energie en herbruikbare grondstoffen. Zie hiervoor het hoofdstuk over de circulaire economie. Het slib kan worden vergist, waardoor biogas ontstaat dat gebruikt kan worden voor eigen duurzame energieopwekking. Ongeveer 85% van het slib wordt op die manier verwerkt (zie ook: BVZ-rapportage 2022). Het slib dat overblijft wordt uiteindelijk verbrand. De afgelopen jaren is geconstateerd dat er een tekort is aan slibverwerkingscapaciteit, waardoor verstoringen niet goed opgevangen kunnen. Daarom is eind 2020 het Robuust plan slibeindverwerking vastgesteld, waarmee in geval van calamiteiten voldoende verwerkingscapaciteit is gegarandeerd.

Installaties klaar maken voor de toekomst

Veel van de transportsystemen voor rioolwater en RWZI's zijn ongeveer 50 jaar geleden gebouwd. Door goed onderhoud en aanpassingen voldoet deze infrastructuur aan de huidige eisen. De komende jaren blijft wel aandacht nodig om de basis van het zuiveringsbeheer op orde te houden, naast alle uitdagingen op het vlak van duurzaamheid en schoner oppervlaktewater.

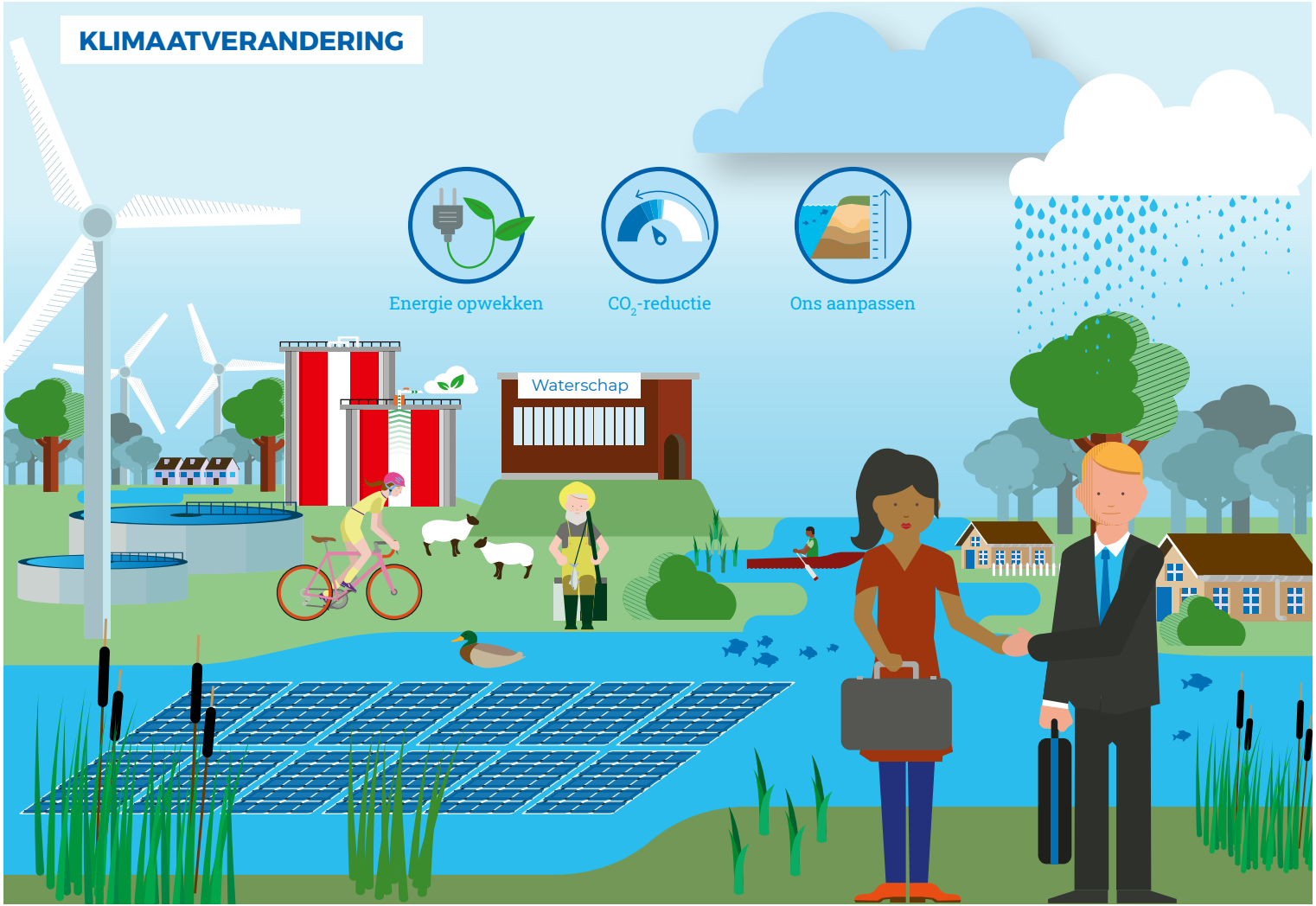
KLIMAATVERANDERING
Energie opwekken
CO_2-reductie
Ons aanpassen
Waterschap

KLIMAATVERANDERING

De gevolgen van klimaatverandering worden steeds meer merkbaar, ook in Nederland. Klimaatadaptatie (aanpassen aan een veranderend klimaat) en -mitigatie (het beperken van klimaatverandering) zijn dus beide nodig om onze leefomgeving leefbaar en bewoonbaar te houden. Dit wordt onder meer bevestigd in het Coalitieakkoord 2021-2025 en het Klimaatsignaal '21 van het KNMI. Nederland heeft te maken met hogere temperaturen, stijging van de zeespiegel, toename van extreme neerslag en een grotere kans op droogte. Dit betekent dat waterschappen een belangrijke rol spelen bij het omgaan met en aanpassen aan klimaatverandering.

Adaptatie: klimaatbestendig watersysteem

Met klimaatadaptatie treffen de waterschappen preventief maatregelen om het watersysteem tijdig aan te passen aan het veranderende klimaat en de toenemende weersextremen. Klimaatadaptatie is dan ook bij vrijwel alle waterschappen verankerd in het beleid en onderdeel van het dagelijks beheer. Maar dit alleen is niet voldoende. Er is een grotere verandering in denken en doen nodig. Klimaatadaptatie moet een plek krijgen in alle plannen en maatregelen voor de fysieke leefomgeving (wonen, energie, infrastructuur, landbouw, natuur). Zo blijft Nederland veilig en leefbaar. In het Deltaprogramma werken waterschappen samen met Rijk, provincies en gemeenten aan maatregelen om Nederland te beschermen tegen overstromingen, droogte en wateroverlast en ervoor te zorgen dat ons land klimaatbestendig is ingericht. Doel is een klimaatrobuust watersysteem en klimaatbestendige inrichting in 2050.

Als het gaat om de klimaatbestendige inrichting van Nederland worden er belangrijke stappen gezet in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Hierin werken de waterschappen, samen met andere overheden samen in 45 werkregio's om de kwetsbaarheden voor klimaatverandering in beeld te brengen via zogenaamde stress-

testen. Bij deze stresstesten is gekeken naar gevolgen en risico's in een gebied voor overstromingen, wateroverlast, droogte en hittestress. Op basis van de stresstesten zijn zogenaamde risicodialogen gevoerd en heeft een groot aantal werkregio's inmiddels ook uitvoeringsagenda's opgesteld.

Mitigatie: klimaatverandering beperken

Een belangrijk doel voor de waterschappen is om in 2025 energieneutraal te zijn. Dit staat beschreven in het Klimaatakkoord. In de jaarlijkse Klimaatmonitor Waterschappen laten de waterschappen zien wat ze doen op het gebied van energie, klimaat en duurzaamheid.

Eigen energieopwekking

Waterschappen zetten in op het gebruik van duurzame energie. Ze produceren biogas, en hebben steeds meer windmolens en zonnepanelen op hun terreinen. Ook zijn er verschillende aquathermieprojecten opgezet en stellen de waterschappen hun terreinen en objecten beschikbaar aan derden om er energie op te wekken. De productie van duurzame energie door waterschappen stijgt al jaren, tussen 2019 en 2021 met 5,8%. Deze stijging komt vooral door het in gebruik nemen van zonnepanelen.

In 2021 produceerden de waterschappen 57% van hun totale energieverbruik zelf. Als de energie opgewekt door derden op het terrein van de waterschappen wordt meegeteld, ligt dit percentage op 66%. Drie waterschappen wekken al evenveel of meer energie op dan ze verbruiken (wanneer de energie opgewekt door derden wordt meegerekend). De verwachting is dat de waterschappen in 2025 de doelstelling om energieneutraal te zijn behalen (inclusief duurzame energieopwekking door derden op hun terreinen).

Wel is het zo dat van sommige geplande projecten de precieze opbrengst nog onbekend is. Ook gaat het energieverbruik de komende jaren naar verwachting stijgen, vanwege strengere zuiveringseisen. Zuiveringsbeheer heeft een belangrijk aandeel in het energiegebruik.

Aandeel opwekking duurzame energie in totaal energieverbruik

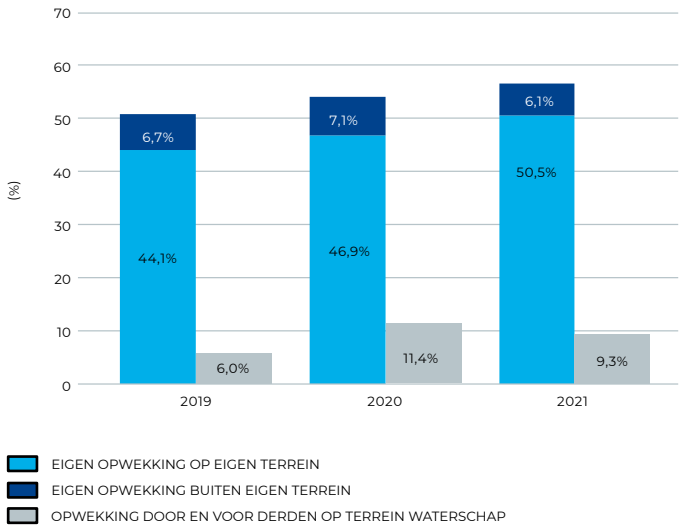

Terugdringen van broeikasgasuitstoot

In het Coalitieakkoord 2021-2025 is een reductiedoelstelling gesteld van 55% minder uitstoot van broeikasgassen in 2030 ten opzichte van 1990 met een ambitie van 60%. Dit is een verhoging van de ambitie van 49% uit het Klimaatakkoord. De broeikasgasuitstoot wordt uitgedrukt in CO_2-equivalent, dit is een eenheid waarin alle broeikasgassen meegeteld worden die voor opwarming van de atmosfeer zorgen. Zo staat een ton methaan gelijk aan 28 ton CO_2-equivalenten.

In 2021 was de broeikasgasuitstoot van de waterschappen, voor zover gerapporteerd in de Klimaatmonitor, 11% hoger dan in 2019 (omgerekend naar CO_2-equivalent). Deze toename is 'administratief' en komt voornamelijk doordat duurzaam ingekochte energie uit Europa in de Klimaatmonitor per 2021 anders wordt gewaardeerd. Dit telt niet meer mee als duurzame elektriciteit. De grootste emissiebronnen van broeikasgasuitstoot bij de waterschappen zijn methaan en lachgas uit RWZI's.

De waterschappen werken in 2022 aan een visie op klimaatneutraliteit. Hierin staan ook opties om broeikasgasemissies terug te dringen, zoals het verminderen van brandstofverbruik (minder uitstoot), het leveren van groen gas aan derden of het realiseren van negatieve emissies door het afvangen en langdurig opslaan van CO_2. Ook werken ze aan een systeem van CO_2-beprijzing, om bij investeringsbesluiten het effect op de CO_2-uitstoot financieel mee te wegen.

CO_2-equivalent-emissies (2013-2021)

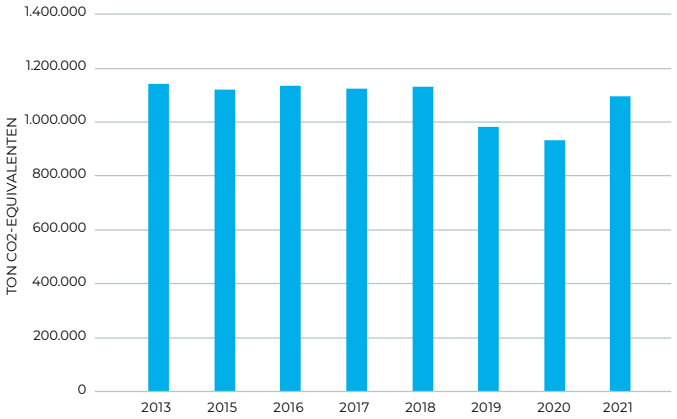

Bekijk de Klimaatmonitor Waterschappen en het bijbehorende WAVES dashboard voor meer informatie.

.

CO_2-emissie gerelateerd aan de operationele activiteiten

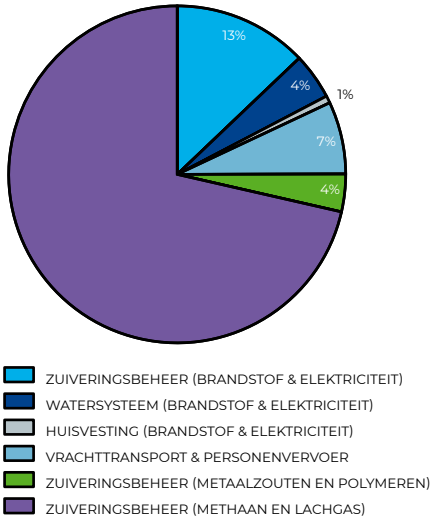

Om meer inzicht te krijgen in hun CO_2-uitstoot, zijn enkele waterschappen in 2019 gestart om zich te certificeren op de CO_2-prestatieladder. In 2021 zijn drie waterschappen gecertificeerd, de komende jaren volgen er meer.

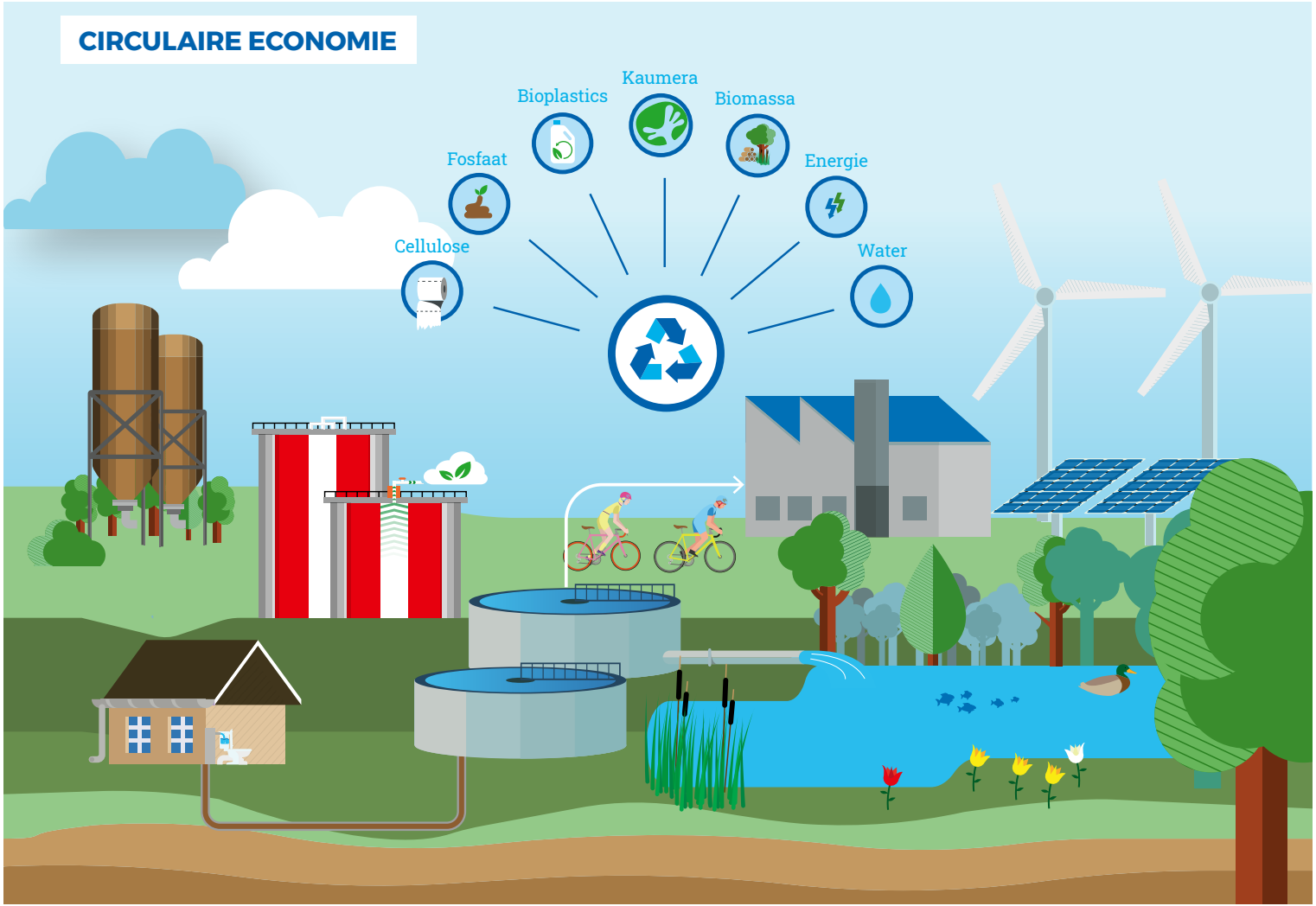
CIRCULAIRE ECONOMIE
Cellulose
Fosfaat
Bioplastics
Kaumera
Biomassa
Energie
Water

CIRCULAIRE ECONOMIE

De waterschappen zetten zich in voor een circulaire economie. In een circulaire economie bestaat geen afval en worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt. Dat is nodig, omdat grondstoffen uitgeput raken en de winning en gebruik vaak negatieve impact op het milieu hebben. Een circulaire economie draagt ook bij aan het verminderen van de klimaatverandering.

Minder primaire grondstoffen gebruiken

Nederland heeft de ambitie om volledig circulair te zijn in 2050. Ook de waterschappen dragen daar aan bij. Hun eerste stap is om in 2030 50% minder primaire grondstoffen met een negatieve milieu-impact te gebruiken. Dit betekent dat zij zo min mogelijk grondstoffen willen gebruiken die negatieve effecten hebben op het milieu of die schaars zijn. Voor de waterschappen betekent 'circulair handelen' dat er van ontwerp tot uitvoering en beheer rekening wordt gehouden met de levensduur, hernieuwbaarheid en milieu-impact van materialen.

Duurzaam opdrachtgeverschap

Waterschappen dragen ook bij aan de circulaire economie door duurzaam opdrachtgeverschap in te voeren. Als grote opdrachtgever kunnen zij namelijk een belangrijke rol spelen om de markt te veranderen. Daarvoor hebben zij de Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap 2021-2030 opgesteld. Duurzaamheid wordt zo in alle fases van een project en in de gehele keten vanzelfsprekend. Als opdrachtgever vragen waterschappen steeds vaker aan leveranciers en aannemers om het werk duurzaam uit te voeren, door middel van circulaire producten en projecten. Gebruik van primaire grondstoffen wordt daarbij zo veel mogelijk beperkt en waar mogelijk zelfs vermeden. Hier is vooral sprake van bij het bouwen van nieuwe en het onderhouden van bestaande infrastructuur van de waterschappen

Grondstoffen produceren

Het lukt waterschappen ook steeds beter om alternatieve grondstoffen te produceren. Zo is bijvoorbeeld het rioolwater een bron van grondstoffen. De afgelopen jaren deden de waterschappen intensief onderzoek naar mogelijkheden voor het winnen van bruikbare stoffen in het waterzuiveringsproces. Het gaat dan bijvoorbeeld om cellulose, fosfaat, bioplastics, vetzuren en Kaumera. Op sommige locaties vindt de terugwinning al plaats in zogenaamde energie- en grondstoffenfabrieken. De belangrijkste grondstof is het gezuiverde water zelf, zeker nu er steeds meer vraag is naar zoet water vanwege langere periodes van droogte. RWZI's worden daarmee steeds meer zoetwaterfabrieken.

Hoeveelheid fosfor, cellulose en Kaumera (ton) teruggewonnen uit rioolwater (2017-2021)

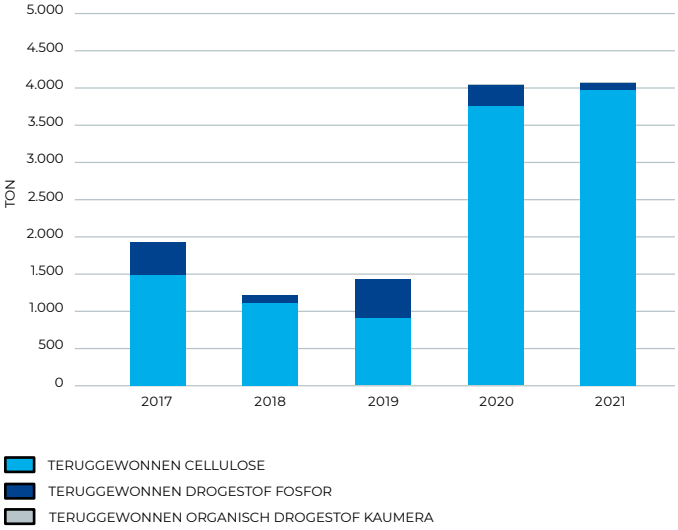

Door toepassing van innovatieve technieken kunnen ook restproducten uit het beheer en onderhoud als grondstof dienen. Maaiafval kan bijvoorbeeld worden verwerkt tot papier of composiet en (gereinigde) baggerspecie kan worden gebruikt voor de aanleg van dijken en wegconstructies of om bodemdaling tegen te gaan in veenweidegebieden. Op verschillende plekken in het land worden de experimenten en pilots opgeschaald. De ambities zijn groot en de eerste resultaten zijn de laatste jaren zichtbaar geworden.

CRISISBEHEERSING

IN 2021:

64 Incidenten zijn bestreden in samenwerking met veiligheidspartners

95 Incidenten zijn opgeschaald

100% Alle waterschappen hebben netcentrisch werken geïmplementeerd om zo efficiënt mogelijk informatie uit te wisselen

CRISISBEHEERSING

De waterschappen willen goed voorbereid zijn op rampen en crises die van invloed (kunnen) zijn op de waterkwaliteit en -veiligheid en hun dienstverlening. Denk bijvoorbeeld aan de overstromingen in Limburg in 2021, maar ook aan watertekorten door droogte, illegale of onvoorziene lozingen op het oppervlaktewater, cyberaanvallen of een pandemie. Daartoe werken ze intensief samen met elkaar en met de veiligheidsregio's en Rijkswaterstaat.

De waterschappen zijn sinds 2014 bezig om hun crisisbeheersing te professionaliseren door meer samen te werken met veiligheidspartners. Sinds 2021 werken alle waterschappen 'netcentrisch' in het geval van crises; dit houdt in dat ze zo snel mogelijk digitaal informatie uitwisselen met crisispartners.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Watergerelateerde calamiteiten

Van oudsher zijn waterschappen gewend snel op te treden wanneer er watergerelateerde calamiteiten plaatsvinden. De aard van die rampen verandert in de loop der jaren. Uiteraard blijft het voorkomen van overstromingen en wateroverlast een permanente zorg in de Nederlandse delta. Daarnaast wordt de kans op watertekort steeds groter. Ook moet er gewaakt worden voor gebeurtenissen die de kwaliteit van ons water raken, bijvoorbeeld door grote lozingen van chemicaliën. Van recentere aard is de dreiging van cybercriminaliteit, met vervelende digitale gevolgen zoals datalekken of manipulatie van vitale systemen. Calamiteiten verschillen in aard en omvang. Afhankelijk van het dreigingsniveau, betrokkenheid van andere partijen bij eventuele bestrijding en (ingeschatte) gevolgen wordt de crisisorganisatie binnen een waterschap opgeschaald. Dat gebeurt in verschillende coördinatiefasen. Een crisis is in fase 0 wanneer het binnen de dagelijkse routine is op te lossen en er bijna geen extra kosten zijn om het op te lossen. Maximaal kan tot 'fase 4' worden opgeschaald, wanneer sprake is van een gebiedsoverstijgende dreiging waarbij meerdere partijen bij de bestrijding zijn betrokken en een miljoenenschade wordt verwacht. Er wordt dan intensief samengewerkt binnen de veiligheidsregio's om de crisis aan te pakken. Het aantal incidenten

waarbij wordt opgeschaald varieert door de jaren heen. In 2021 waren dat er in totaal 95.

Het komt ook voor dat waterschappen samenwerken met partners zonder dat zij zelf opschalen naar een andere fase. Zo hielpen verschillende waterschappen in 2021 waterschap Limburg tijdens overstromingen, of namen ze maatregelen in het watersysteem wanneer er een grote brand was die door de brandweer werd geblust.

Na een daadwerkelijke crisis wordt in de meeste gevallen een evaluatie gemaakt, vaak samen met partners als de veiligheidsregio. De lessen die daaruit worden getrokken worden meegenomen in nieuwe plannen.

Crisiscoördinatie

Bij de bestrijding van crises maakt men onderscheid tussen de koude en warme fase. In de koude fase gaat het zowel om het voorkomen van een ramp (bijvoorbeeld door het watersysteem zo robuust mogelijk in te richten) als het voorbereiden op de bestrijding van een ramp (bijvoorbeeld door opleiden, trainen en oefenen). De daadwerkelijke bestrijding gebeurt in de warme fase. Ieder waterschap heeft een crisiscoördinatieteam dat ervoor zorgt dat de organisatie goed is voorbereid op het beheersen van crises met (mogelijke) invloed op de waterschapstaken. Meldingen over zaken die uit kunnen groeien tot calamiteiten komen bij dit team terecht.

Totaal aantal incidenten per fase dat door de waterschappen werd opgeschaald (2019-2021)

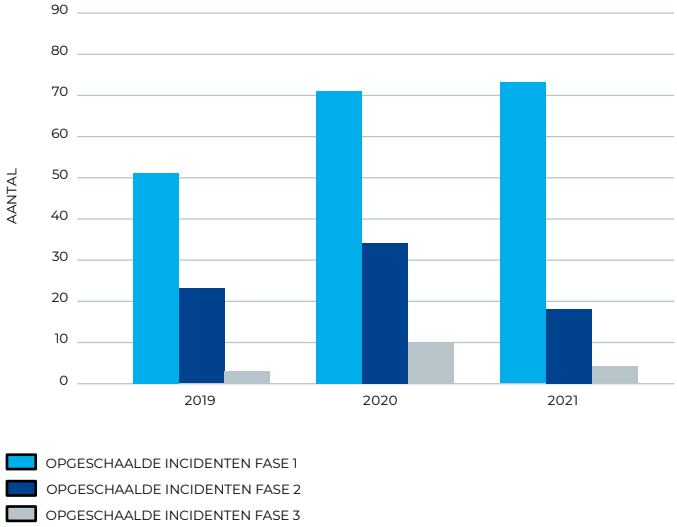

Het crisiscoördinatieteam heeft bij alle waterschappen de coördinerende rol in de koude fase: het team organiseert het proces rondom voorbereiding op rampen, crises en incidenten. In bijna alle gevallen is het team ook leidend in de uitvoering van die voorbereiding. Bij 18 waterschappen heeft het team ook een coördinerende en/of uitvoerende rol tijdens de bestrijding van een crisis of calamiteit (warme fase).

De situatie in Limburg in 2021 heeft ertoe geleid dat buurhulp tussen waterschappen zich verder heeft ontwikkeld. Als een waterschap een crisis voorziet of ondervindt en een hulpvraag heeft, kan het gemakkelijker andere waterschappen vragen om materieel of andere hulp. De Unie van Waterschappen heeft hierbij een intermediaire rol.

In 2021:

- zijn in totaal 292 meldingen ontvangen door de crisis-coördinatieteams bij de waterschappen, waarbij er grote verschillen zijn tussen de waterschappen;
- werden 95 incidenten door de waterschappen opgeschaald tot fase 1, 2 of 3;
- werd 22% van de calamiteiten bestreden in samenwerking met (veiligheids)partners;
- was bij alle 21 waterschappen netcentrisch werken geïmplementeerd binnen de organisatie (in 2019 was dit bij 18 waterschappen het geval).

Goede voorbereiding: training en wachtgroepen

Om goed op (de bestrijding van) een crisis voorbereid te zijn is het belangrijk om mensen daarvoor op te leiden, te trainen en te oefenen. De Waterwet (artikel 5.29) schrijft dat ook voor.

In 2021 werden per waterschap meer dan 50 mensen expliciet getraind om hun rol in crisistijd goed te kunnen vervullen. Het aantal getrainde medewerkers kan hoog oplopen, afhankelijk van het type trainingen, cursussen en oefeningen dat hier wordt meegeteld. Wanneer bijvoorbeeld ook de getrainde vrijwillige dijkwachten worden meegenomen gaat het in veel gevallen om een paar honderd personen bij elk waterschap.

Veel waterschappen hebben wachtgroepen ingesteld voor de verschillende rollen die worden vervuld bij het bestrijden van crises. In geval van nood kunnen deze wachtgroepen worden opgeroepen om snel in actie te komen. Waterschappen die geen wachtgroepen hebben ingesteld organiseren die beschikbaarheid op andere manieren, zoals met een geautomatiseerd alarmerings-systeem waarmee veel medewerkers snel via verschillende kanalen bereikt kunnen worden. Daarnaast hebben veel waterschappen afspraken en 'waakvlamovereenkomsten' met partnerorganisaties, aannemers, leveranciers, adviesbureaus en vrijwilligers om bij te dragen aan de crisisorganisatie wanneer nodig.

DIENSTVERLENING

VERGUNNINGEN
14.817 aanvragen behandeld
90% binnen termijn afgehandeld

KLACHTEN
230 klachten geregistreerd
88% tijdig afgehandeld

SOCIALE MEDIA
Alle waterschappen zijn actief op sociale media

DIGITALE DIENSTVERLENING
60% van de afgesproken producten en diensten bieden waterschappen digitaal aan

Waterschappen richten hun diensten in op de vraag van burgers en bedrijven

DIENSTVERLENING

Waterschappen hebben veel contact met allerlei partijen in hun beheergebied. Denk bijvoorbeeld aan het verlenen van vergunningen voor (bouw)activiteiten rondom het watersysteem, het behandelen van ingediende klachten en bezwaren, of het uitvoeren van inspectie en handhaving. Ze willen dat goed en op tijd doen. In toenemende mate bieden de waterschappen hun diensten aan via digitale kanalen.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Vergunningverlening

Ieder waterschap heeft een Keur[2], waarin de regels binnen het beheergebied zijn opgenomen. Voor activiteiten in en rond het watersysteem die niet onder algemene regels in de Keur van het waterschap vallen is een watervergunning nodig. In totaal hebben de 19 waterschappen die het aantal vergunningaanvragen registreren er in 2021 14.817 behandeld. Gemiddeld werd 90% van de vergunningaanvragen binnen de geldende termijn afgehandeld (2019: 92%).

Een vergunning kan via het OmgevingsLoket Online (OLO)[3] of via kanalen van het waterschap zelf worden ingediend. In 2021 werd – voor zover bekend – gemiddeld 79% van de vergunningen via het OLO aangevraagd. Dit aandeel neemt gestaag toe.

2 Als de Omgevingswet in werking treedt, heet dit instrument 'Waterschapsverordening'

3 Als de Omgevingswet in werking treedt, wordt het OLO opgevolgd door de Landelijke Voorziening van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO-LV)

Aandeel van de vergunningen aangevraagd via het OLO

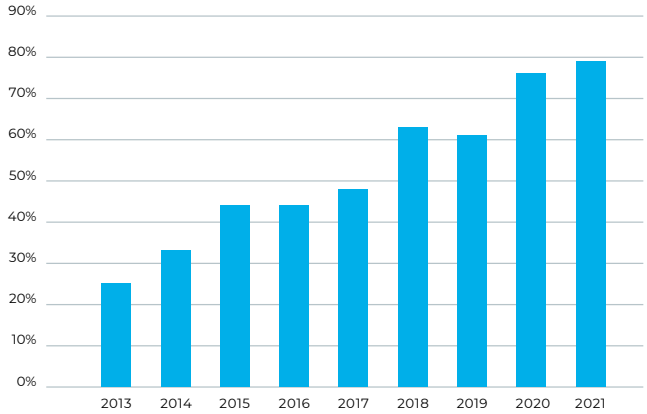

Klachten

Wie vindt dat een waterschap onjuist of onzorgvuldig heeft gehandeld kan een klacht indienen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een te hoog of te laag waterpeil of schade door onderhoudsactiviteiten. Afhankelijk van de projecten die worden uitgevoerd kan het aantal klachten van jaar tot jaar sterk verschillen. In 2021 registreerden de waterschappen in totaal 230 klachten waarvan 88% tijdig werd afgehandeld (2019: 252 klachten, 91% tijdig afgehandeld).

Bezwaren

Tegen beslissingen van het waterschap, zoals handhavingsbeschikkingen, vergunningenbesluiten of Wob-besluiten, kan bezwaar worden gemaakt. In 2021 zijn in totaal 1.069 bezwaarschriften ontvangen door de waterschappen (2019: 402), waarvan ongeveer de helft gericht was tegen hetzelfde besluit. Van alle bezwaren in 2021 was 54% niet ontvankelijk (2019: 32%) en 21% ongegrond (2019: 23%). Gemiddeld werd in 2021 97% van de bezwaarschriften tijdig afgehandeld (2019: 86%). In 2021 werd in 113 gevallen (2019: 94) tegen een besluit van het waterschap een beroep aangetekend dat in 7 gevallen (2019: 5) tot vernietiging van het besluit heeft geleid. Het percentage beroepen dat tot vernietiging leidt stijgt daarmee van 5% in 2019 naar 6% in 2021.

Aandeel vergunningaanvragen, klachten en bezwaren binnen wettelijke termijn afgehandeld

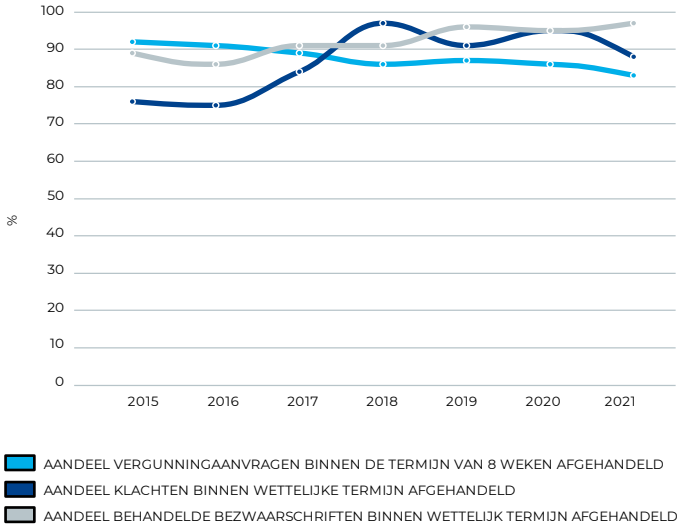

Belanghebbenden die het niet eens zijn met hun belastingaanslag, kunnen hiertegen bezwaar maken. De wettelijke termijn voor afhandeling is zes weken. In 2021 is 60% van de bezwaarschriften over belastingen binnen de wettelijke termijn afgehandeld en 78% binnen de termijn na verlenging. Deze cijfers zijn niet te vergelijken met eerdere jaren, omdat de meetmethode is aangepast.

Digitale dienstverlening

In het kader van goed, makkelijk en efficiënt (samen)werken én betere dienstverlening werken de waterschappen de laatste jaren actief aan de digitale transformatie. De noodzaak om ook op afstand goed te kunnen werken tijdens de coronamaatregelen sinds 2020 heeft de lopende initiatieven en plannen op het gebied van digitale transformatie nog eens versneld.

In 2018 stelden de waterschappen de baseline Basis op Orde vast, die beschrijft wat minimaal nodig is om digitaal bij te kunnen blijven, zie ook deel 1 van deze rapportage, 'Waterschappen en de samenleving'. Digitale dienstverlening is onderdeel van de baseline en omvat drie onderwerpen:

- Producten en diensten digitaal aanbieden;
- Digitale toegankelijkheid;
- Officiële publicaties digitaal toegankelijk.

De waterschappen hebben voor 14 producten en diensten die zij leveren, zoals het indienen van een klacht of het aanvragen van een vergunning, afgesproken dat ze die vanaf 2023 via een voldoende betrouwbaar digitaal kanaal aanbieden aan burgers en bedrijven. Dat is nodig volgens de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv). Elk van deze producten en diensten wordt door meerdere waterschappen digitaal aangeboden. Gemiddeld wordt 60% van de producten en diensten volledig digitaal aangeboden. In sommige gevallen bieden waterschappen het product niet zelf aan, maar verwijzen zij naar een externe website.

Aandeel van producten en diensten dat digitaal door de waterschappen wordt aangeboden

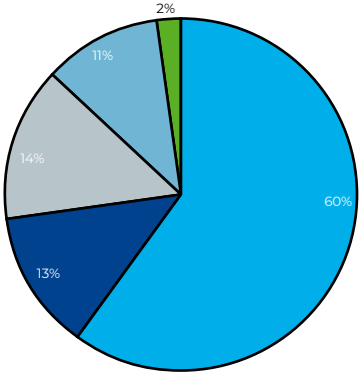

- AANDEEL PRODUCTEN VOLLEDIG DIGITAAL AANGEBODEN
- AANDEEL PRODUCTEN NOG NIET VOLLEDIG DIGITAAL AANGEBODEN
- AANDEEL PRODUCTEN NIET DIGITAAL AANGEBODEN
- AANDEEL PRODUCTEN AANGEBODEN VIA EXTERNE WEBSITE
- AANDEEL PRODUCTEN ONBEKEND

WATERSCHAPSFINANCIËN

SAMENHANG TAKEN, FINANCIELE POSITIE EN BELASTINGEN

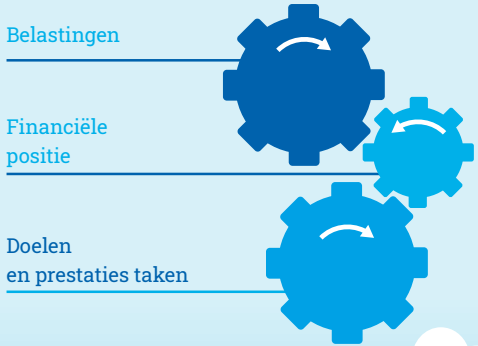

VOLLE INVESTERINGSAGENDA'S

Momenteel zorgen veranderende weersomstandigheden, zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting en aangescherpte milieunormen voor volle investeringsagenda's

GEÏNVESTEERD

€ 1,3 mld in 2021 grotendeels gefinancieerd met langlopende leningen

KOSTEN WATERSCHAPPEN, NAAR BELEIDSTAAK

WATERSCHAPSFINANCIËN

De financiën van een waterschap staan niet op zichzelf: tussen de uitvoering van de waterschapstaken, de financiële positie en de belastingen bestaat een nauw verband. De omstandigheden in een gebied en de ambities en keuzes van het waterschapsbestuur met betrekking tot de taken hebben invloed op hoe de organisatie er financieel voor staat en de hoogte van de belastingen.

Een uitgebreide themarapportage over dit onderwerp staat in het WAVES dashboard.

Waarom inzicht in financiën

Met een eigen belastingstelsel dat bijna alle kosten dekt zijn de waterschappen voor hun taakuitoefening in financiële zin nauwelijks van andere overheden afhankelijk. Dit zorgt voor voldoende geld voor de waterschapstaken, maar brengt ook een grote verantwoordelijkheid met zich mee om naar belastingbetalers en belanghebbenden transparant te zijn in hoe de middelen worden besteed. Daarnaast zijn de waterschappen op het gebied van hun financiën gehouden aan regelgeving. Naast interne checks en balances zien onder andere onafhankelijke accountants en de provincies er als toezichthouders op toe dat de waterschappen deze regels goed volgen.

Investeringen

Waterschapswerk is kostbaar werk. Dijken, gemalen en riool-waterzuiveringsinstallaties zijn grote en dure werken om aan te leggen. Aanvullende investeringen zorgen ervoor dat deze werken hun functies gedurende een langere tijd ook bij veranderende omstandigheden kunnen vervullen. Daarom worden de kosten van deze investeringen (afschrijvingen en rente) niet in één keer bij de belastingbetalers in rekening gebracht, maar over de gebruiksperiode uitgesmeerd. De investeringsagenda's van de waterschappen worden op dit moment bepaald door veranderende weersomstandigheden, zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting, aangescherpte (Europese) milieunormen en de noodzaak om slagen te maken met de energietransitie en in de circulaire economie. In 2021 hebben de waterschappen voor ruim € 1,3 miljard geïnvesteerd.

Als we naar het investeringsvolume van de laatste jaren kijken, steeg dit tussen 2011 en 2015, daalde dit daarna even en is er sinds 2017 jaarlijks sprake van een lichte stijging. De daling na 2015 kwam met name door de afronding van een aantal grote investeringsprogramma's in 2015, zoals de eerste stroom-gebiedsbeheersplannen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water en de plannen die naar aanleiding van het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn uitgevoerd.

Investeringsuitgaven van de waterschappen (2009 – 2021)

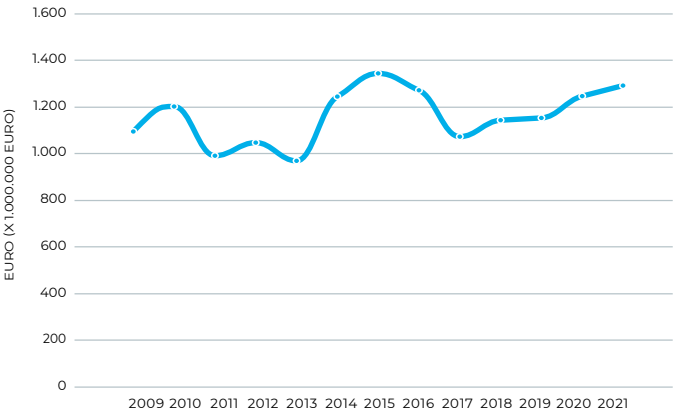

Met name het aandeel van de investeringen in waterveiligheid is sinds 2009 sterk gestegen (van 26% naar 41%). Dat komt door een andere wijze van financieren van de versterkingsactiviteiten binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Tot 2011 financierde het Rijk dit programma volledig. Met ingang van 2011 betalen waterschappen mee. Sinds 2014 is er sprake van een gezamenlijk programma van het Rijk en de waterschappen en leggen zij beide de helft van de benodigde financiële middelen in. In 2021 ging het voor de waterschappen om in totaal € 201 miljoen.

Aandeel van de verschillende waterschapstaken in de totale investeringsuitgaven (2009, 2021)

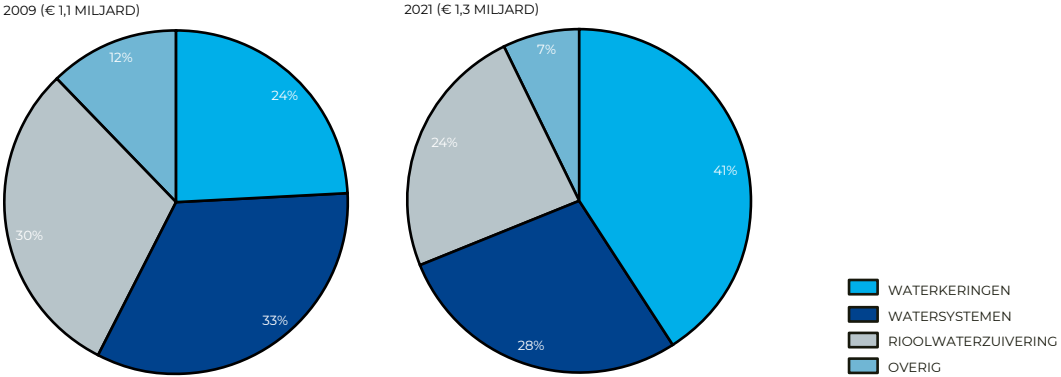

Financiële positie

Financiering van investeringen met leningen
Het hebben van schuld is inherent aan de manier waarop de waterschappen hun omvangrijke investeringen financieren, namelijk met leningen. De waterschappen betalen de jaarlijkse kosten die met deze leningen samenhangen uit de belastingen die door belanghebbenden worden betaald. Omdat het om grote bedragen gaat, is het belangrijk dat de mogelijke risico's van die schuld in beeld worden gebracht, worden beheerst en waar nodig financieel worden afgedekt. Meer informatie over de wijze waarop de waterschappen daar invulling aan geven staat in de themarapportage die beschikbaar is via het WAVES dashboard 'Financiën'.

De netto-schuldquote is een veelgebruikt kengetal dat inzicht geeft in de omvang van de leningen van een organisatie, afgezet tegen de inkomsten. Voor waterschappen vormen de belasting-opbrengsten verreweg de grootste inkomstenbron en vandaar dat de omvang van de schuld daar tegen wordt afgezet. De gemiddelde schuldquote van de waterschappen steeg tot en met 2014 en is sindsdien dalende.

Ontwikkeling van de netto-schuldquote van de waterschappen (2009-2021)

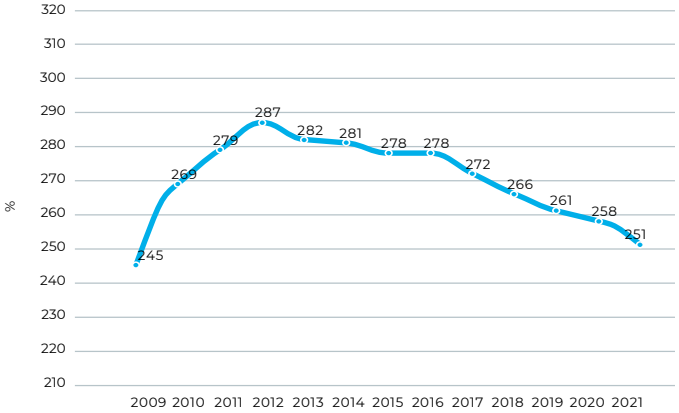

Investeringen leiden – naast tot schuld – ook tot kosten. Dit zijn afschrijvingen en rente, die samen ook wel kapitaallasten worden genoemd. Deze lasten staan voor langere tijd vast. Hoe kleiner het aandeel van deze vaste lasten in de begroting, hoe meer flexibiliteit er is voor allerlei keuzes, zoals beleidswijzigingen, bezuinigingen en het verbeteren van de financiële positie. Voor alle waterschappen samen geldt dat er sprake is van een daling van het aandeel van de rentekosten en van een toename van het aandeel van de afschrijvingen. Per saldo is het aandeel van de kapitaallasten sinds 2017 licht dalende. Bezien over de hele periode sinds 2009 is de beïnvloedbare ruimte in de waterschapsbegrotingen niet afgenomen.

Aandeel van afschrijvingen en rente (kapitaallasten) in totale kosten van waterschappen (2009 – 2021)

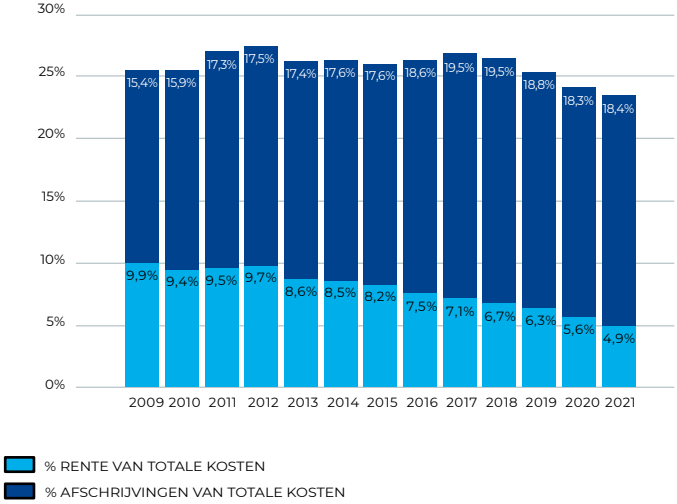

Risico's en weerstandsvermogen
Waterschappen zijn zo goed mogelijk voorbereid op mogelijke calamiteiten bij de uitvoering van hun taken en in hun bedrijfsvoering. Ze maken de kans op calamiteiten zo klein mogelijk door beheersmaatregelen te treffen. Als risico's afdoende financieel zijn afgedekt, is er financieel gezien geen groot probleem als zich toch een calamiteit voordoet. Maar als dat niet zo is, bestaat er een kans dat een calamiteit het financiële beeld verstoort en dat burgers en bedrijven daar iets van merken omdat de belastingen moeten worden verhoogd om weer financieel in balans te komen. Door middel van risico-analyses brengen de waterschappen de mogelijke financiële gevolgen van eventuele calamiteiten in beeld, zodat die gevolgen goed financieel kunnen worden afgedekt. Zo voorkomen ze dat een calamiteit de financiën ernstig verstoort, met grote gevolgen voor de belastingtarieven.

Waterschappen dekken risico's in financiële zin in eerste instantie af met verzekeringen, met (financiële) voorzieningen en met de post onvoorzien in de begroting. Voor het overblijvende niet financieel afgedekte deel – bepaalt het bestuur van een waterschap welk bedrag in geval van nood vrijgemaakt moet kunnen worden om gevolgen van calamiteiten te bestrijden. Dit bedrag wordt de 'weerstandscapaciteit' genoemd. Meestal bestaat deze weerstandscapaciteit uit de omvang van de algemene reserve(s) of een deel daarvan.

Het weerstandsvermogen is een veelgebruikt kengetal om aan te geven of een organisatie in staat is financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit zijn financiële positie ernstig aantast. De waterschappen hadden aan het eind van 2021 een gemiddeld weerstandsvermogen van 2,9. Dat betekent dat de waterschappen circa 2,9 keer zo veel aan weerstandscapaciteit hadden als (bekende/gekwantificeerde) financiële restrisico's. Daarmee kan geconcludeerd worden dat de waterschappen hun risico's op dat moment gemiddeld genomen afdoende hadden afgedekt. Bij een weerstandsvermogen kleiner dan 1 zou dat niet het geval zijn.

Belastingheffing
Via het eigen belastingstelsel bekostigen de waterschappen hun taken grotendeels zelf. Deze afgezonderde bekostiging garandeert dat er voldoende geld is voor de voor Nederland essentiële bescherming tegen overstromingen en goed waterbeheer, zonder dat er financiële concurrentie is met andere overheidstaken. De twee belangrijkste waterschapsbelastingen zijn de watersysteemheffing, waarmee de kosten van waterveiligheid, voldoende en schoon oppervlaktewater worden gedekt, en de zuiveringsheffing, voor de bekostiging van de rioolwaterzuiveringstaak van de waterschappen. Voor 18 van de 21 waterschappen geldt dat de uitvoering van de belastingheffing niet door henzelf wordt gedaan maar door een (regionale) uitvoeringsorganisatie, vaak in samenwerking met gemeenten en/of andere waterschappen.

Lastendruk

De inrichting van het watersysteem en de uitvoering van de waterschapstaken worden door veel factoren bepaald. Met name de omstandigheden van en in het gebied (veel of weinig water, hoog- of laaggelegen, wel of niet aan zee of aan grote rivieren liggend, grondsoort, en de verhouding tussen landelijk en stedelijk gebied), specifieke eisen en wensen van medeoverheden en belanghebbenden in het gebied, en de keuzes en ambities van de waterschapsbesturen hebben hier invloed op. De bijbehorende kosten verschillen dan ook per waterschap, en daarmee ook de hoogte van de belastingen.

De waterschappen houden de kosten, en daarmee de lasten voor inwoners en bedrijven, zo laag mogelijk. Dat doen ze door te innoveren, samen te werken met andere partijen en doelmatiger te opereren. Gegeven de grote opgaven waar de waterschappen voor staan is enige lastenstijging echter onvermijdelijk. In de tabel hieronder is de hoogte en de ontwikkeling van de gemiddelde belastingdruk in ons land voor vier soorten huishoudens en vier bedrijfstypes weergegeven.

In de tabel is onder andere te zien dat een meerpersoonshuishouden met een eigen woning met een waarde van € 270.000 in 2022 gemiddeld € 358 betaalt en dat dat € 8 (en 2,4%) meer is dan in 2021.

Tabel: Gemiddelde belastingdruk waterschappen[4]

(in euro's per huishouden/bedrijf)

	2021	2022	Ontwikkeling
Eenpersoonshuishouden huurwoning, 1 v.e.	154	156	1,7%
Eenpersoonshuishouden koopwoning, € 270.000, 1 v.e.	228	235	2,9%
Meerpersoonshuishouden huurwoning, 3 v.e.	272	277	1,8%
Meerpersoonshuishouden koopwoning, € 270.000, 3 v.e.	350	358	2,4%
Agrarisch bedrijf, € 500.000, 50 ha grond, 3 v.e.	3.498	3.568	2,0%
Natuurterrein, 1.000 hectare	5.728	5.945	3,8%
Groothandel, € 2.600.000, 7 v.e.	1.221	1.265	3,6%
Productiebedrijf voedingsmiddelen, € 13.000.000, 300 v.e.	22.136	22.672	2,4%

4 v.e. staat voor vervuilingseenheid, de gemiddelde hoeveelheid vervuiling van het afvalwater door één persoon. De weergegeven waarden van woningen en bedrijven hebben betrekking op het jaar 2022. In 2021 was sprake van een lagere waarde. Zo was de WOZ-waarde van de woning waarmee is gerekend in 2021 gemiddeld € 250.000.

De tarieven van de waterschappen voor 2022 zijn vastgesteld in het najaar van 2021. Op dat moment verwachtte het Centraal Planbureau voor 2022 nog een inflatie van 1,8%. Inmiddels is duidelijk dat de prijzen door diverse oorzaken in 2022 veel sterker zijn gestegen. Veel waterschappen verwachten dan ook dat hun belastingopbrengsten in 2022 onvoldoende zullen zijn om al hun kosten te dekken. Samen met de prijsstijgingen die voor 2023 worden verwacht zal dit waarschijnlijk tot gevolg hebben dat de waterschapsbelastingen voor 2023 sterker zullen stijgen dan in de afgelopen jaren.

Omvang kwijtschelding en oninbaarverklaring

De besturen van de waterschappen kunnen zelf beslissen of zij de huishoudens van wie het inkomen beneden een bepaalde grens ligt de mogelijkheid geven om hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk niet te hoeven betalen. Dit bedrag moet dan door de andere belastingplichtigen worden opgebracht. Mede als gevolg van de verslechterde economische situatie nam het bedrag dat de waterschappen kwijtscholden in de periode tot en met 2015 toe. Sindsdien is juist weer een daling zichtbaar.

Kwijtgescholden en oninbare bedragen, uitgedrukt als aandeel van de opgelegde belastingopbrengst (2009 – 2021)

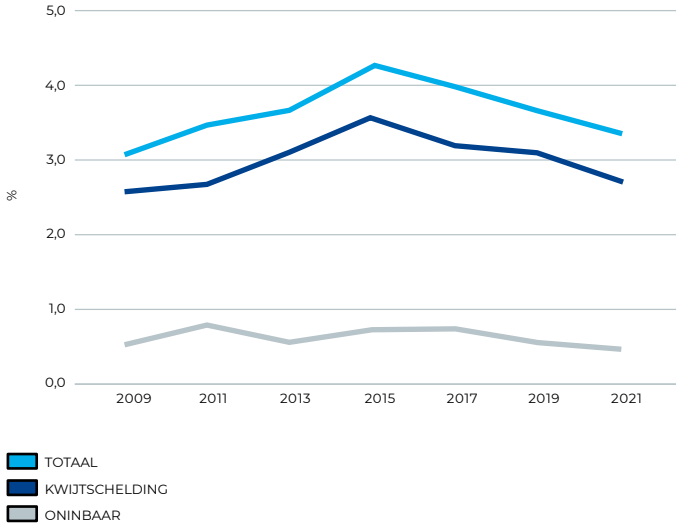

Als gevolg van de kinderopvangtoeslagaffaire zijn veel gedupeerde ouders in financiële problemen gekomen. De waterschappen zijn ingegaan op het verzoek van voormalig staatssecretaris van Financiën Van Huffelen om de openstaande schulden van gedupeerden die voortvloeien uit de waterschapsbelastingen kwijt te schelden. De eerste kwijtscheldingen door de waterschappen vonden plaats in 2021.

NAWOORD: DUIK DIEPER!

Deze publicatie laat op hoofdlijnen zien hoe het ervoor staat met het werk van de waterschappen. Niet alleen wat betreft de traditionele waterschapstaken, maar ook als het gaat om de bijdrage die zij leveren aan het aanpakken van brede maatschappelijke opgaven.

Leren om te verbeteren

De cijfers in deze rapportage komen grotendeels voort uit de jaarlijkse bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel, uitgevoerd door de Unie van Waterschappen. De waterschappen doen dit om van elkaar te kunnen leren en daarmee hun eigen resultaten, processen en dienstverlening te kunnen verbeteren. Daarnaast willen ze graag transparant zijn over hun werk.

Neem een diepere duik!

Alle gegevens van de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel zijn digitaal beschikbaar via www.waterschapsspiegel.nl. Het WAVES dashboard geeft in één oogopslag toegang tot de belangrijkste indicatoren, met de mogelijkheid om verschillende waterschappen met elkaar of met een relevante groep te vergelijken. Per onderwerp is een uitgebreide themarapportage beschikbaar met toelichting en duiding, en via de WAVES databank is het mogelijk om zelf tabellen en grafieken op maat samen te stellen en te delen met andere geïnteresseerden.

Meer weten?

Heb je vragen over de bedrijfsvergelijkingen van de waterschappen, deze publicatie, of de werking van WAVES? Kijk op www.waterschapsspiegel.nl voor meer informatie of neem contact op via bedrijfsvergelijkingen@uvw.nl. Ook suggesties voor verbeteringen zijn van harte welkom!

BEZOEKADRES
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

info@uvw.nl
www.unievanwaterschappen.nl

oktober 2022